

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 3

สถาบันวิจัยจุลทรรศน์พืช กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 3

สถาบันวิจัยจุลทรรศน์พืช กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 3

ศูนย์ตำรา ตำรายาพื้นบ้าน
ตีพิมพ์โดย บริษัทสมุนไพร
วิบูลย์ จำกัด ถนนพหลโยธิน
เลขที่ ๑๑๑ แขวงจตุจักร กรุงเทพฯ

ศูนย์ตำรายาพื้นบ้าน
บริษัทสมุนไพรวิบูลย์ จำกัด
เลขที่ ๑๑๑ แขวงจตุจักร กรุงเทพฯ

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 3

ณัฐตรา จันทร์สุวานิชย์
อังคณา หิรัญสาดี
วารุณี จิรวัดนาพงศ์
ทรงพล ชีวะพัฒน์

สถาบันวิจัยสมุนไพร
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 3

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 3

ISBN : 974-7549-51-4

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2547 จำนวน 1,000 เล่ม

คณะผู้นิพนธ์

ณัฐตรา จันทร์สุวานิชย์

อังคณา หิรัญสาลี

วารุณี จิรวัดนาพงศ์

ทรงพล ชีวะพัฒน์

ผู้ประสานจัดทำต้นฉบับ

เฉลิมพล สุวรรณภักดี

ออกแบบ

กาญจนา ทรัพย์อนุกุล

ภาพปกหน้า   กำขานเครือ   *Byttneria pilosa* Roxb.

ภาพปกหลัง   เจตมูลเพลิงแดง   *Plumbago indica* L.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)

313/1 ถนนเพชรเกษม ท่าพระ บางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

สงวนลิขสิทธิ์   ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือนี้

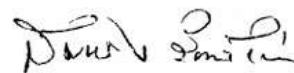
นอกจากจะได้รับอนุญาตจากสถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข

คำนิยม

สมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันทรงคุณค่าของประเทศไทยผลิตภัณฑ์สุขภาพ จากสมุนไพรของไทยมีความหลากหลายทั้งในด้านชนิด รูปแบบ และการนำมาใช้ แต่ทั้งนี้ ยังมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับคุณภาพและปริมาณ ปัจจุบันตลาดโลกมีความต้องการผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรในปริมาณสูง รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพ จากสมุนไพรขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมการพัฒนา โดยมุ่งเน้นที่จะนำการพัฒนา ไปปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว เพื่อนำรายได้มูลค่ามหาศาลเข้าประเทศ ทั้งนี้การศึกษาวิจัย ให้มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ นับเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญและจำเป็นในลำดับต้น สำหรับ ส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์สุขภาพต่างๆ เหล่านั้น

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์โดยสถาบันวิจัยสมุนไพร เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการ ศึกษาวิจัยสมุนไพรอย่างครบวงจร ซึ่งได้ดำเนินงานวิจัย พร้อมทั้งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยสมุนไพรด้านต่างๆอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทั้งนี้งานสำรวจสมุนไพร เพื่อรวบรวม ชนิดและข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมุนไพรแต่ละชนิดนับเป็นจุดเริ่ม ที่จะนำไปสู่การศึกษาวิจัยขั้นรายละเอียด เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีคุณภาพในที่สุด เป็นงานด้านหนึ่งที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ดำเนินงานและเผยแพร่ โดยจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 1” และ “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 2” ขึ้นเพื่อประโยชน์ดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีสมุนไพรที่น่าสนใจและสมควรแนะนำให้เป็นที่รู้จักอีกมากมาย ดังนั้นจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 3” ขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้และเพิ่มโอกาส ที่จะนำทรัพยากรสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพร เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายและแผนงานของรัฐบาล

(นายแพทย์สมทรง รัชต์เผ่า)

อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คำนำ

ภายหลังจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 1” และ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2” เพื่อแนะนำชนิดพร้อมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมุนไพรแต่ละชนิด สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาชั้นรายละเอียด เพื่อพิสูจน์ยืนยันหรือปฏิเสธสรรพคุณตามกล่าวอ้างในตำราแผนโบราณ ให้ได้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจะนำมาสนับสนุนและส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรอย่างจริงจังในทุกๆ ด้านแล้วนั้น เป็นที่น่ายินดีคือ หนังสือดังกล่าวได้รับความสนใจและมีการนำไปใช้ประโยชน์นานาประการ คณะผู้พิมพ์จึงได้คัดเลือกสมุนไพรอีกจำนวน 100 ชนิด ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานสำรวจและรวบรวมตัวอย่างสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติต่างๆ ในประเทศไทย นำมาเรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 3” ขึ้น โดยยังคงขอบเขต เนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่เช่นเดิม นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมเนื้อหาด้านองค์ประกอบทางเคมีและข้อมูลด้านพิษวิทยาของสมุนไพรบางชนิด ซึ่งตัวอย่างสมุนไพรทั้งหมดนี้ ได้จัดทำตัวอย่างพืชแห้ง เก็บรวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คณะผู้พิมพ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะยังคงเป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรนานาชนิด เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับต่อไป

คณะผู้พิมพ์

คำขอบคุณ

คณะผู้นิพนธ์ขอขอบพระคุณ หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ กรมวิชาการเกษตร และภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในความอนุเคราะห์ด้านเอกสารตำราวิชาการ และอนุญาตให้ศึกษา ลักษณะตัวอย่างพืชแห้งภายในพิพิธภัณฑ์พืช ขอขอบพระคุณ ศ.ดร. พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ ศ.ดร.ประนอม จันทรโณทัย และนายครุณ เพ็ชรพลาย ที่กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือในการตรวจระบุพืชตลอดจนด้านอื่นๆ และขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการสำรวจ ถ่ายภาพ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพืชแต่ละชนิด ตลอดจนให้ความร่วมมือในการจัดทำเอกสารเล่มนี้ทุกท่าน

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ นายแพทย์สมทรง รักษ์เฒ่า อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และนายแพทย์บุญชัย สมบูรณ์สุข รองอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยและการจัดพิมพ์จึงทำให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

สารบัญ

คำนิยม.....	3
คำนำ.....	4
คำขอบคุณ.....	5
<i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq. กะอวม.....	12
<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire ส้มลม.....	14
<i>Anomianthus dulcis</i> (Dunn) J. Sinclair นมวัว.....	16
<i>Aphanamixis polystachya</i> (Wall.) R. Parker ตาเสือ.....	18
<i>Artabotrys spinosus</i> Craib นาน้ำ.....	20
<i>Arundina graminifolia</i> (D. Don) Hochr. หญ้าจิ้มฟันควาย.....	22
<i>Baeckea frutescens</i> L. สนทราย.....	24
<i>Bixa orellana</i> L. กำแสด.....	26
<i>Bridelia retusa</i> (L.) A. Juss. เต็งหนาม.....	28
<i>Burmannia disticha</i> L. หญ้าข้าวกล้า.....	30
<i>Byttneria andamanensis</i> Kurz ตะหุ่งเครือ.....	32
<i>Byttneria echinata</i> Wall. ex Kurz หมากขี้จั่น.....	34
<i>Byttneria pilosa</i> Roxb. กำยานเครือ.....	36
<i>Cajanus scarabaeoides</i> (L.) Thouars ถั่วแปบ.....	38
<i>Callicarpa arborea</i> Roxb. ช้าแป้น.....	40
<i>Cassytha filiformis</i> L. สังกวาลพระอินทร์.....	42
<i>Ceriops tagal</i> (Perr.) C.B. Rob. โปรงแดง.....	44
<i>Chloranthus erectus</i> (Buch. - Ham.) Verdc. กระดุกไก่.....	46
<i>Chukrasia tabularis</i> A. Juss. ยมหิน.....	48
<i>Cissampelos pareira</i> L. var. <i>hirsuta</i> (Buch. ex DC.) Forman กรุ่งเขมา.....	50
<i>Cissus quadrangularis</i> L. เพชรสังฆาต.....	52

<i>Clematis smilacifolia</i> Wall. พวงแก้วกุดั่น.....	54
<i>Clerodendrum colebrookianum</i> Walp. ปิงขาว.....	56
<i>Clerodendrum paniculatum</i> L. var <i>paniculatum</i> นมสวรรค์.....	58
<i>Colubrina asiatica</i> (L.) Brongn. คันทรง.....	60
<i>Cordia subcordata</i> Lam. หมั่นททะเล.....	62
<i>Crateva religiosa</i> G. Forst. กุ่มน้ำ.....	64
<i>Croton caudatus</i> Geiseler โคลกลานใบขน.....	66
<i>Cyathostemma micranthum</i> (A.DC.) J. Sinclair นมแมว.....	68
<i>Elaeocarpus petiolatus</i> (Jack) Wall. ex Kurz ตีง.....	70
<i>Eriosema chinense</i> Vogel เหี่ยวประคู้.....	72
<i>Eurycoma longifolia</i> Jack ปลาไหลเผือก.....	74
<i>Excoecaria agallocha</i> L. ตาคุ่มทะเล.....	76
<i>Ficus heterophylla</i> L.f. สลอคหน้า.....	78
<i>Ficus hirta</i> Vahl มะเดื่อหอม.....	80
<i>Garcinia dulcis</i> (Roxb.) Kurz มะพุด.....	82
<i>Garcinia schomburgkiana</i> Pierre มะคันทน์.....	84
<i>Goniothalamus macrophyllus</i> (Blume) Hook. f. & Thomson ราชครูด้า.....	86
<i>Grewia laevigata</i> Vahl ยาบขี้ไก่.....	88
<i>Guettarda speciosa</i> L. โกงกางหูช้าง.....	90
<i>Haldina cordifolia</i> (Roxb.) Ridsdle ข้วว.....	92
<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr. คนทา.....	94
<i>Helicia nilagirica</i> Bedd. เหมือนคคนตัวผู้.....	96
<i>Hibiscus sabdariffa</i> L. กระจับปี่แดง.....	98
<i>Hibiscus tiliaceus</i> L. ปอทะเล.....	100
<i>Hydnocarpus anthelminthicus</i> Pierre ex Laness. กระเบาใหญ่.....	102
<i>Hydnocarpus ilicifolia</i> King กระเบาเกล็ด.....	104

<i>Hymenocardia wallichii</i> Tul. แฝบน้ำ	106
<i>Kaempferia parviflora</i> Wall. ex Baker กระชายดำ	108
<i>Knoxia corymbosa</i> Willd. ดอกลาย	110
<i>Lindenbergia philippensis</i> (Cham.) Benth. หญ้าน้ำดับไฟ	112
<i>Lumnitzera racemosa</i> Willd. ฝาดขาว	114
<i>Maclura andamanicum</i> King เขกา	116
<i>Maesa ramentacea</i> (Roxb.) A. DC. ขี้สารหลวง	118
<i>Mallotus paniculatus</i> Mull. Arg. สอยดาว	120
<i>Mallotus philippensis</i> Mull. Arg. คำแสด	122
<i>Melaleuca cajuputi</i> Powell. เสม็ด	124
<i>Melastoma sanguineum</i> Sims มังกรช้าง	126
<i>Melodorum siamense</i> (Scheff.) Ban นมแมว	128
<i>Merremia emarginata</i> (Burm.f.) Hallier. f. สะอึกเกล็ดหอย	130
<i>Michelia champaca</i> L. จำปา	132
<i>Michelia floribunda</i> Finet & Gagnep. จำปีป่า	134
<i>Mikania cordata</i> (Burm.f.) B.L. Rob. ขี้เหล็กย่าน	136
<i>Momordica charantia</i> L. มะระ	138
<i>Monochoria vaginalis</i> (Burm.f.) C. Presl ex Kunth ผักเขียด	140
<i>Morinda elliptica</i> Ridl. ขอเดือน	142
<i>Morinda umbellata</i> L. ขอย่าน	144
<i>Morinda scabrida</i> Craib ขอขน	146
<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn. บัวหลวง	148
<i>Neptunia oleracea</i> Lour. ผักกะเฉด	150
<i>Olax psittacorum</i> (Willd.) Vahl น้ำใจใคร่	152
<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz เพกา	154
<i>Pemphis acidula</i> J.R. & G. Forst. เทียนเล	156
<i>Phyllanthus emblica</i> L. มะขามป้อม	158
<i>Plumbago indica</i> L. เจตมูลเพลิงแดง	160
<i>Plumbago zeylanica</i> L. เจตมูลเพลิงขาว	162

<i>Polygala arillata</i> Buch.-Ham. ex D. Don ต่างไก่ป่า.....	164
<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz ทองพันชั่ง.....	166
<i>Rhizophora apiculata</i> Blume โกงกางใบเล็ก.....	168
<i>Rhodamnia dumetorum</i> (DC.) Merr. & L. M. Perry พลองแก้มอ้น.....	170
<i>Rhus javanica</i> L. var. <i>javanica</i> กอกก้น.....	172
<i>Rubus rugosus</i> Sm. หนามไข่ปู.....	174
<i>Salix tetrasperma</i> Roxb. สนุ่น.....	176
<i>Salomonina cantoniensis</i> Lour. เนียมนกเขา.....	178
<i>Sarcostemma brunonianum</i> Wight & Arn. เถาวัลย์ด้วง.....	180
<i>Scaevola taccada</i> (Gaertn.) Roxb. รักทะเล.....	182
<i>Sesuvium portulacastrum</i> L. ผักเบี้ยทะเล.....	184
<i>Shirakiopsis indica</i> (Willd.) Esser สมอทะเล.....	186
<i>Sida cordifolia</i> L. หลู่ข้าดใบป้อม.....	188
<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff. มะดุก.....	190
<i>Syzygium jambos</i> (L.) Alston ชมพู่หน้าดอกไม้.....	192
<i>Terminalia triptera</i> Stapf. จี้อ้าย.....	194
<i>Thespesia populnea</i> (L.) Soland. ex Corr. โปทะเล.....	196
<i>Thottea tomentosa</i> (Bl.) Ding Hou หูหมี.....	198
<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam. เครื่องูเห่า.....	200
<i>Uraria lagopodioides</i> (L.) Desv. ex DC. หลู่หางอ้น.....	202
<i>Uvaria rufa</i> Blume พืพวนน้อย.....	204
<i>Vallis glabra</i> (L.) Kuntze ข่ามะนาค.....	206
<i>Xenostegia tridentata</i> (L.) D.F. Austin & Staples เถาตดหมา.....	208
<i>Xylopiya vielana</i> Pierre กล้วยน้อย.....	210
เอกสารอ้างอิง.....	214
บรรณานุกรมชื่อภาษาไทย.....	230

พืชสมอปไพร ในประเทศไทย ตอนที่ 3

กะอวม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acronychia pedunculata (L.) Miq.

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

กระเบื้องถ้วย มะยมป่า ย่อมฟ้าระนาบ คenang ไพรสามกอ มะงัน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเป็นใบประกอบออกตรงข้าม แต่ละใบมีใบย่อย 1 ใบย่อย รูปหอกแกมขอบขนาน หรือรูปไข่กลับแกมขอบขนาน โคนใบแหลมหรือตัด ปลายใบแหลมมน หรือหยักเว้าสั้นๆ เนื้อใบบาง หรือค่อนข้างหนา ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกเล็กสีขาวเขียว เขียวซีด หรือขาวเหลือง กลีบดอก 4-5 กลีบ ผลรูปเกือบกลมหรือรูปรี

พบตามป่าผสม ป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและผล - ประคบลดอาการปวดเมื่อย

องค์ประกอบทางเคมี

ใบและเปลือกต้น - พบสาร aryl ketone ชื่อ 1-[2', 4'-dihydroxy-3'-(3''-methylbut-2''-enyl)-5'-(1'''-ethoxy-3'''-methylbutyl)-6'-methoxy] phenylethanone; 1-[2',4'-dihydroxy-3',5'-di-(3''-methylbut-2''-enyl)-6'-methoxy] phenylethanone

ส้มลม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aganonerion polymorphum Pierre ex Spire

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เถา ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ใบรูปรีหรือรูปไข่ โคนใบแหลมหรือหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลมหรือมน ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกสีเหลืองอ่อน ชมพูหรือแดง ผลเป็นฝักคู่ ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดรูปรีมีขนสีขาวหรือสีน้ำตาล และมีกระจุกขนยาวอยู่ตอนบน พบตามป่าผลัดใบหรือป่าดิบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ปวดเมื่อย

นมวัว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Anomianthus dulcis (Dunn) J. Sinclair

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

ตบหู ตีนตั่งน้อย ตีนตั่ง

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปไข่กลับแกมขอบขนาน โคนใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ดอกออกเดี่ยวหรือช่อละ 2-4 ดอก ตามปลายกิ่ง ดอกสีเหลืองซีดหรือสีส้ม มีกลิ่นหอม ผลรูปกลมหรือรูปรี ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ผลสุกสีแดง

พบตามป่าละเมาะ ป่าผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ และตามป่าชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เนื้อไม้, ราก - แก้กิดสีดวง

ตาเสือ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aphanamixis polystachya (Wall.) R. Parker

วงศ์

Meliaceae

ชื่ออื่น

ขมิ้นคง ตาปู่ คุ่มคง มะยมหางก้าน มะอ้ำ เย็นคง เลหาหาง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ใบย่อย 6-10 คู่ รูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบกลมหรือแหลม ดอกออกเป็นช่อหนึ่งง่ามใบ มีทั้งช่อดอกเพศผู้ ช่อดอกเพศเมีย และช่อดอกที่มีทั้งสองเพศ ดอกสีครีมหรือสีเหลือง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม ผลรูปทรงเกือบกลม ติดเป็นช่อยาว เส้นผ่านศูนย์กลางผลประมาณ 4 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเหลือง เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีชมพูและแดง ผิวเกลี้ยง ภายในมีเมล็ดซึ่งมีเยื่อสีส้มล้อมรอบ เยื่อเมล็ดมีน้ำมัน

พบตามป่าดิบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - ฝาดสมาน
- เมล็ด - น้ำมันจากเมล็ดแก้โรคปวดตามข้อ

องค์ประกอบทางเคมี

- ใบและเมล็ด - พบสารในกลุ่ม Limonoids เช่น rohituka 1-7, 12-14, rohitukin, polystachin, prieurianin, hispidin C
- ผล - พบสาร aphanamixol, aphananin

หนาน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Artabotrys spinosus Craib

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

หัวหอม

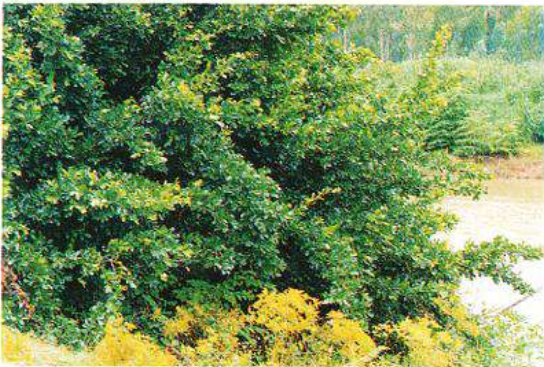
ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นทอเคลือบ สูงถึง 6 เมตร มีหนามตามกิ่ง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับ หรือรูปไข่กลับแกมขอบขนาน ปลายใบตัด โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ขนาดยาว 7-8 เซนติเมตร กว้าง 3-4 เซนติเมตร ก้านใบสั้น ช่อดอกออกตรงข้ามกับใบ แต่ละช่อมี 2-3 ดอก กลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอก 6 กลีบ เรียงสลับ 2 วงๆ ละ 3 กลีบ กลีบดอกวงนอก รูปไข่กลับ มีขนาดใหญ่กว่ากลีบดอกวงในเล็กน้อย ผลรูปรียาว 2.5-3 เซนติเมตร สีเขียวมีจุดประสีขาวทั่วไป

พบตามป่าละเมาะริมฝั่งน้ำ ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - ทำพื้นสำหรับสตรีอยู่ไฟหลังคลอดให้มดลูกเข้าอู่

หญ้าจิมฟันควาย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Arundina graminifolia (D. Don) Hochr.

วงศ์

Orchidaceae

ชื่ออื่น

เอื้องใบไผ่ น้ำทราย ยี่โถปีนัง หญ้าแฝงสี หญ้าแฝงแย้

ลักษณะพืช

กล้วยไม้ดิน ลำต้นเรียว สูงถึง 2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเป็นสองแถว ใบรูปแถบ ปลายใบเรียวแหลม ดอกออกเป็นช่อกระจุกตามปลายยอด ดอกสีชมพู หรือขาว ผลรูปทรงกระบอกมีสัน 6 สัน ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร

พบตามชายป่า ทุ่งหญ้าที่ระดับความสูง 100-1,000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - แก้ไข้ ยาธาตุ

สนทราย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Baeckea frutescens L.

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

ก้านดินแดง สนนา สนสร้อย เสียน้อย สนหอม

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 2 เมตร ใบรูปเข็ม เรียงเป็นกระจุก ดอกขนาดเล็ก มักออกเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ สีชมพูอ่อน ผลขนาดเล็กสีน้ำตาล ภายในมี เมล็ดเล็กๆ รูปไต

พบตามป่าดิบในเขตที่สูง ตามทุ่งหญ้า หรือตามชายฝั่งที่เป็น ดินทราย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้ไข้

ใบและดอก

- ขับปัสสาวะ แก้ปวดศีรษะ

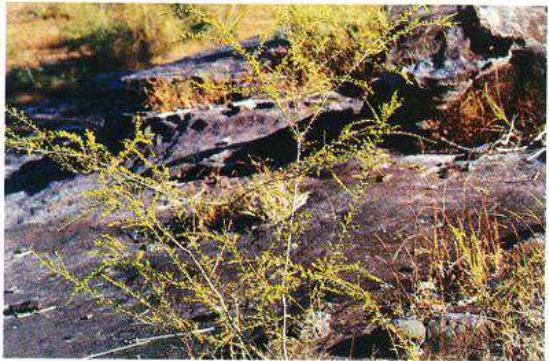
องค์ประกอบทางเคมี

ใบ

- พบสาร BF-1, BF-2, BF-4, BF-5, BF-6 ซึ่ง BF-2 (สาร phloroglucinol), BF-4, BF-5, (สารกลุ่ม flavanones) เป็นพืชต่อเซลล์มะเร็งเม็ดเลือดขาว ที่มีฤทธิ์ดี และยังพบสารในกลุ่ม chromones อีกหลายชนิด เช่น 6-β-C-Glucopyranosyl-5, 7-dihydroxy-2-isopropyl chromone เป็นต้น

ส่วนเหนือดิน

- พบสารกลุ่ม chromones และ chromanones หลายชนิด

คำแสด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Bixa orellana L.

วงศ์

Bixaceae

ชื่ออื่น

คำเงาะ คำไทย คำผง ชาติ ชาติ แสด

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 8 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่หรือรูปหัวใจ โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจตื้นๆ หรือโคนใบตัด ปลายใบเป็นติ่งแหลม ก้านใบยาว ดอกออกเป็นช่อเชิงหลั่น หรือช่อแยกแขนงตามปลายยอด แต่ละช่อมี 8-50 ดอก กลีบดอก 5-7 กลีบ สีแดงซีดเกือบขาว เกสรเพศผู้จำนวนมาก ผลแห้งแตกรูปไข่หรือเกือบกลม มีขนสีแดงยาวปกคลุม ภายในมีเมล็ดซึ่งมีเปลือกหุ้มชั้นนอกสีแดงจำนวนมาก

เป็น ไม้ นำเข้า มีถิ่นเดิมอยู่ในอเมริกาเขตร้อน นิยมปลูกเป็นไม้ประดับและเป็นสมุนไพร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - แก้ไข้ แก้บิด ขับปัสสาวะ แก้โรคคิซ่าน แก้งูกัด
- เมล็ด - ยาหอม ฝาดสมาน แก้ไข้ แก้หนองใน
- เปลือกเมล็ด - ให้สีแสดใช้แต่งสีอาหาร

องค์ประกอบทางเคมี

- เมล็ด - พบสาร cosmosiin , cynaroside , farnesyl-acetone , geranyl-geraniol , δ-tocotrienol , iso- scutellarein

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

สารสกัดจากเมล็ดไม่ทำให้เกิดการกลายพันธุ์ต่อ *E. coli* และไม่พบว่าเกิดความเป็นพิษต่ออื่น

เต็งหนาม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Bridelia retusa (L.) A. Juss.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

รังโทน เปาหนาม อังหนาม

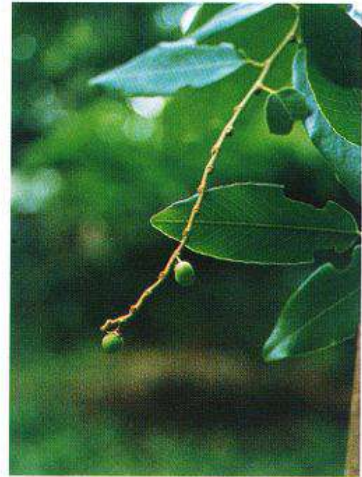
ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปรีแกมขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลมหรือมน ใบหนา ด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนละเอียด ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นกัน ช่อดอกออกตามปลายยอดกิ่งที่ใบหลุดร่วงเป็นส่วนใหญ่ ดอกมีขนาดเล็ก ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปร่างเกือบกลม ขนาด 0.4-0.9 เซนติเมตร

พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณแล้ง และทุ่งหญ้า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ฝาดสมาน ยางจากเปลือกต้นผสมน้ำมันงาใช้ทาถูแก้ปวดข้อ

หญ้าข้าวกล้า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Burmannia disticha L.

วงศ์

Burmanniaceae

ชื่ออื่น

บัวหิน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ใบเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่โคนต้น ใบรูปดาบแคบ ยาว 2-7 เซนติเมตร ก้านช่อดอกตั้งตรง ปลายแยกเป็นง่าม มีดอกขนาดเล็กเรียงเป็นแถวบนด้านเดียวของง่าม ดอกสีม่วงอ่อนถึงฟ้าสด วงกลีบรวมแบ่งเป็น 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ วงนอกเชื่อมติดกันเป็นท่อ และแผ่เป็นปีก 3 ปีก ปลายแยกเป็น 3 แฉก ผลแห้งแตกตามยาว พบตามทุ่งหญ้าเปิด พื้นที่ชื้นแฉะหรือมีน้ำขัง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ไม้ระบุงส่วนที่ใช้ - ยาขับระดู

ละหุ่งเครือ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Byttneria andamanensis Kurz

วงศ์

Sterculiaceae

ชื่ออื่น

ไก่อปล่อย ย่านมันแดง สาเครือ

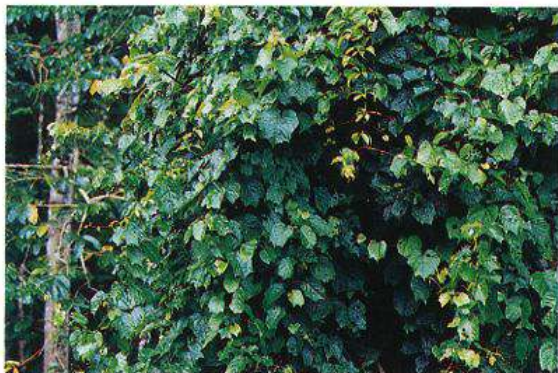
ลักษณะพืช

ไม้เถาหรือไม้พุ่มที่ลำต้นทอดเลื้อยเกาะเกี่ยวขึ้นไป ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กว้าง หยักเว้า 3 หยัก ปลายแต่ละหยักเรียวแหลม โคนใบเว้ารูปหัวใจ ขอบใบจัก ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกสีซีดจาง ถึงแดงเรื่อ ผลทรงเกือบกลม ผิวเกลี้ยง มีหนามแหลมปกคลุม ขนาด ประมาณ 3 เซนติเมตร

พบตามที่ทิ้งร้างทั่วไป ชอบขึ้นตามริมน้ำ และบริเวณพื้นดินที่ เต็มไปด้วยหิน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - มีค้ประคบแก้ปวดบวม

หมากขี้ฉ้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Byttneria echinata Wall. ex Kurz

วงศ์

Sterculiaceae

ชื่ออื่น

ถึงง้อ

ลักษณะพืช

ไม้เถาหรือไม้พุ่มที่ลำต้นทอดเลื้อยเกาะเกี่ยวขึ้นไป เปลือกเรียบ มีขนรูปดาวปกคลุมประปราย ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบตัดหรือมน ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่น มีเส้นใบ 3-5 เส้น ออกจากโคนใบ ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีขาว ผลรูปเกือบกลม มีหนามปกคลุม ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร พบกระจายตามป่าผลัดใบผสม และป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - มัดประคบแก้ปวดบวม

กำยานเครือ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Byttneria pilosa Roxb.

วงศ์

Sterculiaceae

ชื่ออื่น

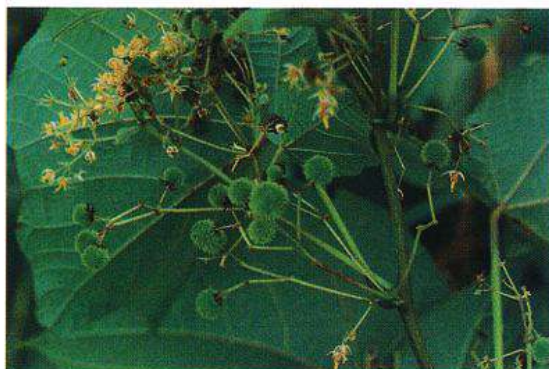
ปานเขากวาง คำเครือ คำไหม ช่อตุ้ย เถาวัลย์หด

ลักษณะพืช

ไม้เถาหรือไม้พุ่มที่ลำต้นทอดเลื้อยเกาะเกี่ยวขึ้นไป ลำต้นมีขนยาวปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปไข่กว้าง หยักเว้า 3-7 หยัก ขอบใบจัก ปลายใบหยักตรงกลางเรียวแหลม โคนใบเว้ารูปหัวใจ ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็กสีเหลืองซีด ผลรูปทรงเกือบกลม มีหนามแหลมซึ่งมีขนปกคลุม ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร พบตามป่าละเมาะ หรือพื้นที่ทิ้งร้างทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น - ประคบแก้ปวดเมื่อย

ถั่วแปบ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cajanus scarabaeoides (L.) Thouars

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

จี๋หนอนเถา เถาจี๋หนอน พังกระต่าย

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ดอก ใบประกอบแบบขนนก แต่ละใบมี 3 ใบย่อย ช่อดอกออกตามง่ามใบและปลายยอด ดอกสีเหลือง ขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ผลเป็นฝักรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร มีขนสีน้ำตาลปกคลุม ภายในมีเมล็ดรูปขอบขนาน 3-7 เมล็ด พบตามที่ทิ้งร้าง ชายป่าละเมาะ ชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ไอเสบในปาก จมูกและลำคอ

ชำแป้น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Callicarpa arborea Roxb.

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

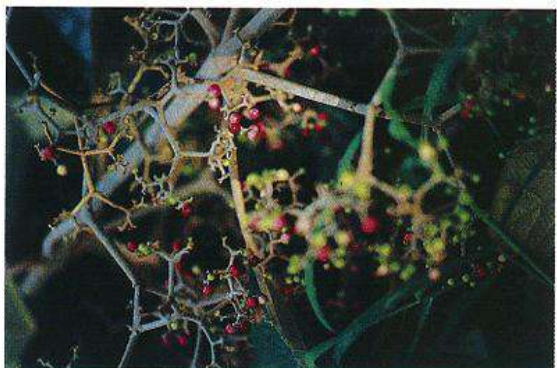
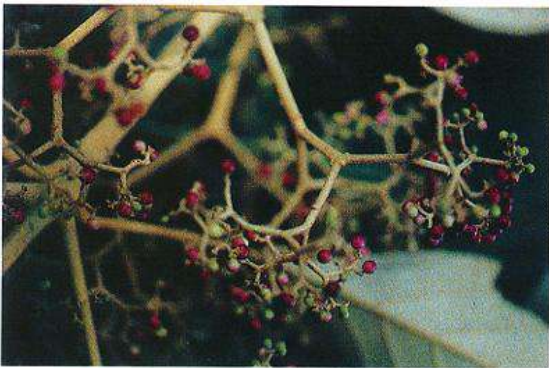
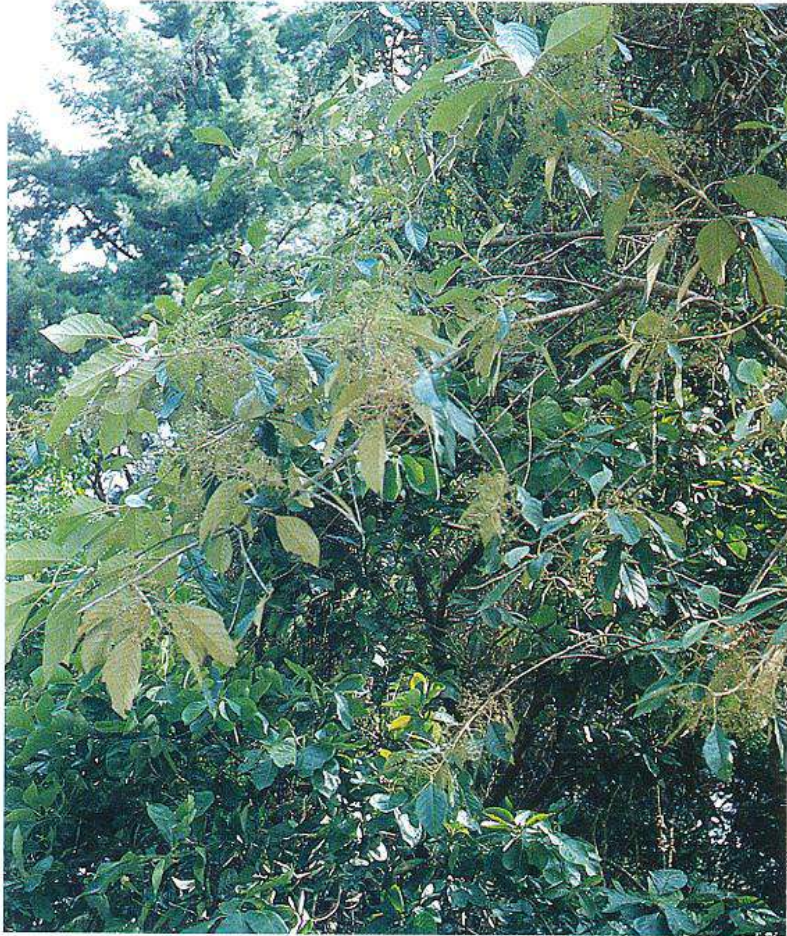
กะตอกช้าง ขลุ่ย ทับแป้ง เตน ผ้า ผ่า สักขี้ไก่ หูกวาง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 12 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ผิวใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง ด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนรูปดาวปกคลุม โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ดอกออกเป็นกระจุกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็กสีม่วงอ่อน กลีบดอกเชื่อมเป็นหลอด ปลายแยก 4 กลีบ ผลเป็นแบบผลสด ขนาดประมาณ 2 มิลลิเมตร ผลสุกสีม่วง พบทั่วไปตามป่าผลัดใบ และป่าดิบเขา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - รักษาอัมพาตระยะแรก
- ราก, ใบ - พอกแผล

สังวาลพระอินทร์

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cassytha filiformis L.

วงศ์

Lauraceae

ชื่ออื่น

เขียงคำ เขื่องคำโคก รังกะสา ผักปลัว เขียวคำ

ลักษณะพืช

กาฝากเถาเลื้อยลูก ลำต้นกลมยาวสีเขียว หรือสีน้ำตาลแกมส้ม ไบลดรูปเป็นเกล็ดเล็กๆ เรียงเวียนตามลำต้น ช่อดอกออกตามง่ามเกล็ดใบ ดอกขนาดเล็กสีขาวเหลือง ผลรูปทรงเกือบกลม ขนาดประมาณ 7 มิลลิเมตร ผลสุกสีขาว

พบตามป่าละเมาะทั่วไป ที่ทิ้งร้าง โดยเฉพาะตามชายหาด และพื้นที่หลังชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - ขับปัสสาวะ

ผล - เป็นส่วนผสมปรุงยาแก้หวัด

โปรงแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ceriops tagal (Perr.) C.B. Rob.

วงศ์

Rhizophoraceae

ชื่ออื่น

ปรัง แสม

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 15 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่กลับถึงขอบขนานแกมไข่กลับ โคนใบรูปลิ้ม ปลายใบมนหรืออาจหยักเว้าเล็กน้อย ช่อดอกมักออกตามใบบริเวณปลายกิ่ง ลำต้นใต้ใบเลี้ยงยาวประมาณ 25 เซนติเมตร ห้อยติ่งลง

พบตามป่าชายเลน ตามดินเลนที่มีน้ำทะเลท่วมถึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ไม้, เปลือก - ฝาดสมาน ใช้ห้ามเลือด

กระดุกไก่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Chloranthus erectus (Buch.-Ham.) Verdc.

วงศ์

Chloranthaceae

ชื่ออื่น

หอมไก่

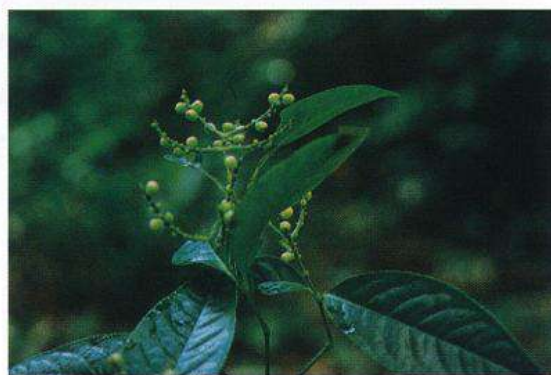
ลักษณะพืช

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงถึง 3 เมตร ข้อ โป่งพอง บางครั้งมีสีอมม่วง ใบเดี่ยวออกตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบรูปหอกแกมรูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ โคนใบรูปลิ้ม ปลายใบแหลม ขอบใบจักตื้น ใบด้านบนสีเขียวเข้มและเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อเชิงลดตามปลายยอด ดอกขนาดเล็ก ไม่มีก้านดอก ผลแบบผลสด รูปร่างเกือบกลม อวบน้ำ สีขาวหรือสีครีม เป็นมัน ขนาดประมาณ 0.5 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดสีขาวเหลี่ยม 1 เมล็ด

พบตามป่าดิบ ชอบขึ้นตามริมน้ำหรือสภาพดินชื้นแฉะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ทั้งต้น - เป็นยากระตุ้น
- รากและใบ - ขับเหงื่อ แก้ไข้

ยมหิน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Chukrasia tabularis A. Juss.

วงศ์

Meliaceae

ชื่ออื่น

มะเฟืองช้าง ยมขาว สะเดาช้าง สะเดาหิน เสียดกา เสียด่าง รี

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 25 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ใบย่อย 11-21 ใบ ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมน ช่อดอกแบบแยกแขนง ออกตามปลายยอด ดอกสีเหลือง กลีบดอก 4-5 กลีบ ผลแห้งแตก รูปไข่ ขนาดประมาณ 5 เซนติเมตร ผลสุกสีดำ

พบตามป่าดิบแล้ง ป่าผลัดใบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ฝาดสมาน แก้ท้องร่วง

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - พบสารกลุ่ม flavonoid เช่น 5,7-dihydroxy -6,2',4',5'-tetramethoxyflavone

เปลือกต้น - พบสารกลุ่ม terpenoids เช่น sitosterol, melianone และสารกลุ่ม coumarins คือ scopoletin และ 6,7-Dimethoxycoumarin

กรูงเขมา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cissampelos pareira L. var. *hirsuta* (Buch. ex DC.) Forman

วงศ์

Menispermaceae

ชื่ออื่น

ก้นบีด เครือหมาน้อย เปล้าเลือด สีฟัน พระพาย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ ใบรูปไข่กว้าง ปลายใบมนหรือเรียวแหลม โคนใบกลม ตัดหรือรูปหัวใจ เนื้อใบบาง ผิวด้านบนมีขนนุ่มสั้นกระจาย หรือเกือบเกลี้ยง ก้านใบติดหลังใบ ห่างจากขอบใบ ขึ้นมาประมาณ 2 เซนติเมตร ดอกออกเป็นช่อกระจุก แยกเพศ ผลสดสีส้มหรือแดง ภายในมีเมล็ดรูปเกือบกลม

พบตามป่าดิบ ป่าผลัดใบ ป่าไผ่ ป่าเบญจพรรณ และป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ขับปัสสาวะ ยาถ่าย แก้มาเลเรีย เจริญอาหาร ช่วยย่อย แก้ท้องร่วง บวมน้ำ แก้ไอ
- ลำต้น - ดับพิษไข้ บำรุงโลหิตสตรี

องค์ประกอบทางเคมี

- ราก - พบสารสำคัญได้แก่ Dicentrine, Hayatidin และ Pareitropone (เป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง)
- ส่วนเหนือดิน - พบสาร Cissampeloflavone

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

รากและลำต้น มีอัลคาลอยด์หลายชนิดที่มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา คล้าย curare อาการพิษคือ นอนหงายราบ หายใจถี่ ชักกระตุก เป็นต้น

เพชรสังฆาต

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cissus quadrangularis L.

วงศ์

Vitaceae

ชื่ออื่น

ขันทขี้ สันชะกวาด สามร้อยต่อ

ลักษณะพืช

ไม้เถา ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมเว้าตามข้อ ใบเดี่ยว ออกเฉพาะตามปลายยอด ใบรูปไข่หรือรูปสามเหลี่ยม ขอบใบจักตื้นๆ และอาจหยักเว้า 3-5 หยัก โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจหรือตัด ปลายใบมน ช่อดอกออกตรงข้ามใบหรือเหนือใบ ดอกขนาดเล็กสีเขียวเหลือง ผลเป็นผลสดสีแดงเข้ม ขนาดประมาณ 9 มิลลิเมตร

พบทั่วไปโดยเฉพาะใกล้ชายทะเล นิยมปลูกตามบ้านเรือน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

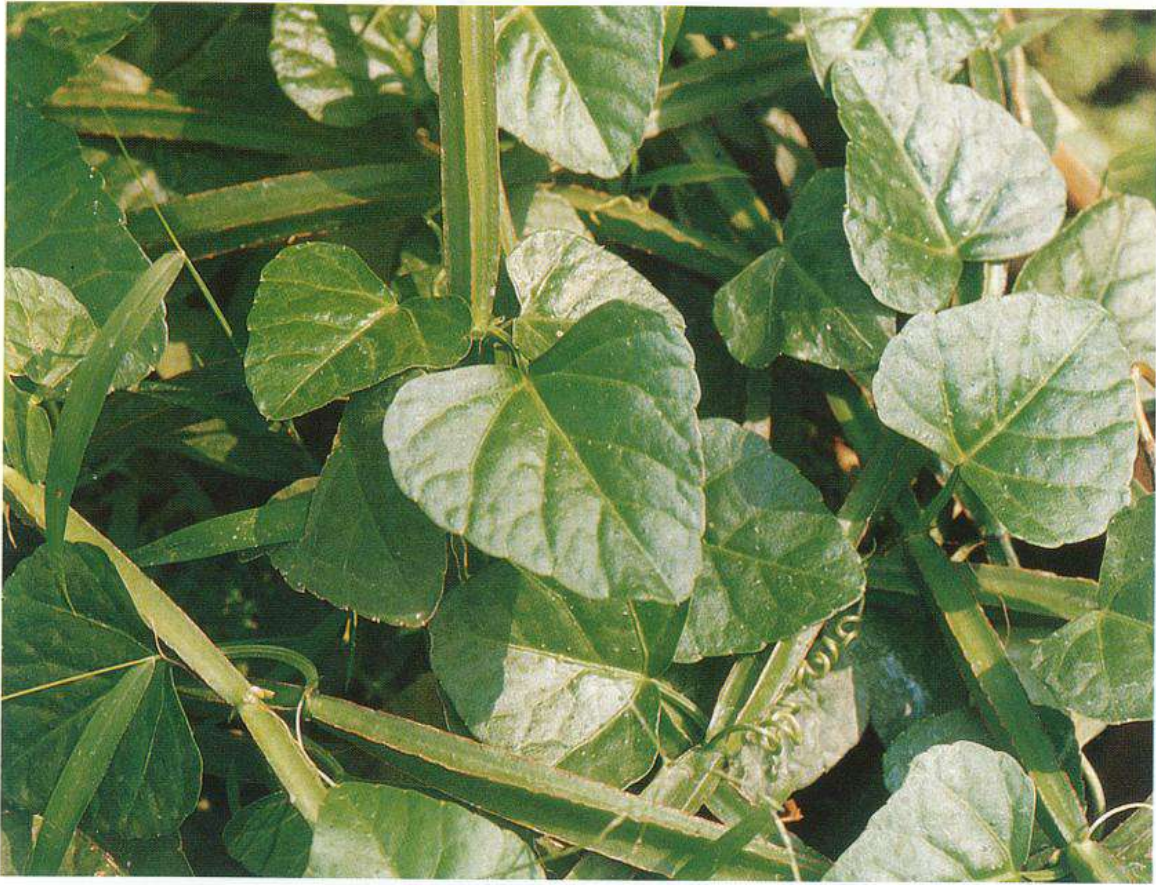
ใบและราก - ยาพอกรักษากระดูกหัก

องค์ประกอบทางเคมี

ทั้งต้น - พบ onocer-7-ene-3 α , 21 β -diol, onocer-7-ene-3 β , 21 α -diol, δ -amyrin, δ -amyrone

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

ลำต้นหากถูกผิวหนังทำให้เกิดเป็นผื่นแดง ถ้ากินทำให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อเมือกในปาก เนื่องจากมี calcium oxalate จากการทดลองโดยป้อนผงลำต้นสู่กระเพาะอาหาร พบว่า ไม่ทำให้เกิดพิษกึ่งเรื้อรังในหนูแรทวิสตา

พวงแก้วกุดั่น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Clematis smilacifolia Wall.

วงศ์

Ranunculaceae

ชื่ออื่น

เครื่องจางหลวง

ลักษณะพืช

ไม้เถา ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่กว้าง โคนใบมักหยักเว้า รูปหัวใจ ปลายใบแหลม ก้านใบยาวและมักจะบิดม้วน ช่อดอกออกตามง่ามใบ ช่อละ 2-3 ดอก หรือเป็นช่อแยกแขนงตามปลายยอด ซึ่งจะมีจำนวนหลายดอก กลีบเลี้ยง 4 กลีบหรือบางครั้งอาจมี 5-6 กลีบ สีม่วงเข้ม กลีบดอกไม่มี ผลแบบผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว รูปรีแบน สีน้ำตาล ขนาดยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร และมีขนยาวนุ่มที่ส่วนปลายยาว 4-7 เซนติเมตร พบตามป่าละเมาะ ป่าไผ่ ริมลำธาร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ปวดหลัง ปวดบั้นเอว

ปิ่งขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Clerodendrum colebrookianum Walp.

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

เข็มน้ำ นมสวรรค์เขา พวงฟ้าขาว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 2 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ โคน□
ใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกสีม่วงชมพู
จนถึงขาว โคนติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 กลีบ ผลรูปเกือบกลม ขนาด
ประมาณ 8 มิลลิเมตร มี 2-4 พู

พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - รักษาอาการปวดข้อ, แก้ไอ

นมสวรรค์

ชื่อวิทยาศาสตร์

Clerodendrum paniculatum L. var *paniculatum*

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

ฉัตรฟ้า สาวสวรรค์ พวงผีเหลือง หัวสิง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 1.5 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ใบรูปเกือบกลม โคนใบรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบหยักเว้า 3-7 แฉก และจักเป็นซี่ถี่ ฝักใบด้านบนมีขนประปรายหรือเกลี้ยง ด้านล่างเกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกตามปลายยอด ดอกสีแดง ส้ม หรือเกือบขาว มีขนปกคลุมหรือเกือบเกลี้ยง ผลรูปเกือบกลม มักเป็น 4 พู อวบน้ำ

พบทั่วไปตามชายป่า ชอบที่ร่มรำไร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ไข้

ต้น - ตำพอกแก้พิษตะขาบ

กันทรง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Colubrina asiatica (L.) Brongn.

วงศ์

Rhamnaceae

ชื่ออื่น

กะทรง ก้านเลิง ผักก้านถึง เฟลโพเต๊ะ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านมากมาย สูง 1-4 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสองแถวบนระนาบเดียวกัน ใบรูปไข่ โคนใบตัดและหยักเว้าคล้ายรูปหัวใจตื้น ปลายใบแหลม ขอบใบจักเป็นซี่เล็กๆ มีเส้นใบ 3-5 เส้น ออกจากโคนใบ ผิวใบมันเงาทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกมีขนาดเล็ก ผลรูปกลมรี ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 8-9 มิลลิเมตร

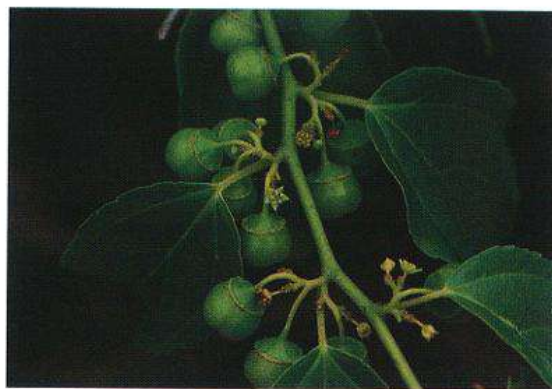
พบตามชายทะเล โดยเฉพาะตามชายหาดหินปูน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - ประโยชน์บรรเทาอาการระคายเคืองที่ผิวหนังและรักษาโรคผิวหนังบางชนิด
- ผล - ยาแก้ เบื่อปลา

องค์ประกอบทางเคมี

- เปลือกต้น - พบ alkaloid ชื่อ O-methyl-dauricine

หมั่นทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cordia subcordata Lam.

วงศ์

Boraginaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่รี โคนใบ หักรูปหัวใจ โคนมน หรือโคนสอบ ปลายใบแหลม ก้านใบยาว สี เหลืองน้ำตาล ช่อดอกออกตามง่ามใบ แต่ละช่อมีดอก 3-10 ดอก ดอก สีส้มแดง โคนดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5-7 กลีบ เส้นผ่านศูนย์กลางดอก 3-5.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยก เป็นแฉก ซึ่งแฉกมีขนาดสั้นกว่าหลอดของกลีบดอก ผลรูปรียาว 2-3 เซนติเมตร หุ้มด้วยกลีบเลี้ยงที่ขยายใหญ่ขึ้นจนมีผล ภายในผลมีเมล็ด 1-หลายเมล็ด

พบตามชายทะเลที่มีแนวหินปะการัง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - บรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อและปวดตามข้อ ขยี้ตำมือ ระวังอาการปวดจากพิษปลา

องค์ประกอบทางเคมี

ผล - พบสาร allantion, cordial dichotoma arabinoglucan I,II

กุ่มน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Crateva religiosa G. Forst.

วงศ์

Capparacae

ชื่ออื่น

กุ่ม

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมี 3 ใบย่อย ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่ โคนแหลม ปลายแหลม ไม่มีก้านใบย่อย หรือก้านใบย่อยสั้นมาก ช่อดอกออกตามปลายยอด กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ สีขาว ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีเหลือง กลีบดอกรูปรีกว้าง ปลายแหลมหรือมน มีก้านกลีบยาว 3-10 มิลลิเมตร ผลรูปเกือบกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 9 เซนติเมตร สีค่อนข้างเทา พบขึ้นทั่วไปตามริมน้ำหรือตามป่าที่มีน้ำท่วมถึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกลำต้น	-	เจริญอาหาร ช่วยย่อย ยาระบาย ขับปัสสาวะ แก้ไข
ใบ	-	แก้ลม ขับพยาธิ
ดอก	-	เจริญอาหาร
ผล	-	แก้ท้องผูก

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุนส่วนของพืช	-	พบสาร (-)-epiafzelechin , daucosterol, cadabicine , triacontan-1-ol , L-stachydrine

ดอกคันทน์ - ๗

โคคลานใบขน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Croton caudatus Geiseler

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ลำป้าง โคลคลาน ปริก กระดอหดใบขน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเนื้อแข็ง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กว้าง ถึงไข่แคบ โคนใบมน หรือหยักเว้ารูปหัวใจตื้นๆ ปลายใบแหลม ขอบใบจัก เนื้อใบบาง ใบแห้งเปราะ ด้านบนเกลี้ยงหรือสาก ด้านล่างสาก ช่อดอก ออกตามปลายกิ่ง ดอกขนาดเล็ก แยกเพศแต่อยู่บนต้นเดียวกัน ผลรูปทรงเกือบกลม มีสัน 6 สัน ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปรี ยาวประมาณ 8 มิลลิเมตร มีขนรูปดาวปกคลุม

พบทั่วไปตามป่าดิบและป่าผลัดใบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ยาระบาย ลดไข้

ใบ - แก้ปวดข้อ

นมแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cyathostemma micranthum (A.DC.) J. Sinclair

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

น้ำเต้าน้อย

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ต่อมาเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปหอกแกมรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบสอบหรือมน ผิวใบเกลี้ยงแต่เส้นกลางใบด้านหน้าใบมีขนสีแดง และบางครั้ง ด้านหลังใบอาจมีประปราย ก้านใบสั้น ช่อดอกออกตรงข้ามกับใบ หรือตามปลายยอด แต่ละช่อประกอบด้วยดอก 2-5 ดอกซึ่งดอกมีขนาดเล็กสีเหลืองเขียว ผลรูปทรงเกือบกลมขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ด 2-7 เมล็ด เรียง 2 แถว

พบตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบหรือราก - ประโยชน์สำหรับสตรีหลังคลอด

คิง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Elaeocarpus petiolatus (Jack) Wall. ex Kurz

วงศ์

Elaeocarpaceae

ชื่ออื่น

เจ้าห้าพระองค์ ทวย แหระช่อ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปรีหรือขอบขนาน โคนใบมนหรือแหลม ปลายใบแหลม ขอบใบจักตื้นๆ และห่างๆ ผิวใบเกลี้ยง ก้านใบยาวเกลี้ยง มักเป็นช่อดอก ออกเป็นช่อกระจุกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีขาว ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี เมล็ดแข็ง พบตามป่าดิบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - น้ำคั้น ใช้ทาแก้อาการเป็นลมเพราะแพ้แดด
- ราก - แก้ไข้

แห้วประจู่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Eriosema chinense Vogel

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ค้อนกลอง มันช่าง มันท่ง หนุ่ยลูกลึบ แห้วดำ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงสูงถึง 0.6 เมตร โคนต้นหนา และพองเป็นหัวรูปขอบขนานอยู่ใต้ดิน ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปแถบ หรือรูปหอกแกมรูปแถบ โคนใบมนหรือแหลม ปลายใบแหลม ผิวใบ มีขนทั้งสองด้าน ดอกมักออกเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ ดอกสีเหลือง ฝักรูปขอบขนานยาวประมาณ 1 เซนติเมตร มีขนยาวปกคลุม พบตามทุ่งหญ้า ที่ชื้นแฉะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

หัว - แก้ไอ

ปลาไหลเผือก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Eurycoma longifolia Jack

วงศ์

Simaroubaceae

ชื่ออื่น

กรุงบาดาล กระนาง ชะนาง ตรึงบาดาล ตุงสอ แฮพันชั้น

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ยาวถึง 1 เมตร แต่ละใบมีใบย่อยจำนวนมาก ใบย่อยรูปหอกแกมขอบขนานถึงรูปหอกแกมไข่กลับ ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีแดง ผลรูปรีหรือรูปไข่ยาวประมาณ 1.7 เซนติเมตร

พบตามป่าละเมาะ ป่าดิบ ป่าผลัดใบ มักพบบนดินทราย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ไข้

องค์ประกอบทางเคมี

ราก - พบสารกลุ่ม guassinoids และ curycomanol
ใบ - พบสาร 6-dehydroxylongilactone และ 72-hydroxycurycomalactone

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

เมื่อให้สารสกัดด้วยเอทานอลของรากแก่หนู พบว่าทำให้หนูลดน้ำหนัก น้ำตาไหล ปัสสาวะไหล กล้ามเนื้ออ่อนแรง หายใจช้าและลึก ลดการเคลื่อนไหว หางชี้ขึ้น มีอาการชักจากการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ ตับสีคล้ำขึ้น หนูที่ได้รับสารสกัดขนาดสูงมีเลือดออกในปอด

ตาตุ่มทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Excoecaria agallocha L.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ตาตุ่ม บูดอ

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดกลาง สูงถึง 15 เมตร เปลือกต้นสีเทาเป็นมัน ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปรี ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือสอบ คอกแยกเพศและอยู่ต่างต้นกัน ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบ ผลรูปกลมแป้น กว้างประมาณ 5 มิลลิเมตร

พบตามป่าชายเลน หาดทราย และป่าชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ต้น - ควันที่เกิดจากการเผาต้น ใช้รมแก้โรคเรื้อน
- เปลือกต้น - ยาแก้ไอ เจียน ยาถ่าย แก้โรคลมชัก และเป็นยาฝาดสมาน

องค์ประกอบทางเคมี

- เนื้อไม้ - พบสาร cycloartenol, β -amyrenone, 2',4,4',6'-tetramethoxychalcone, excoecariatoxin, ribenone, ribenol, 3-epi-taraxerol

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

ทั้งต้นมีพิษ ควันไฟจากการเผาไหม้ตาตุ่มทะเลหากเข้าตาจะทำให้ตาเจ็บและอาจตาบอดได้ ขางทำให้ผิวหนังเกิดบาดแผลคล้ายแผลไฟไหม้ การรับประทานพวกหอย ปู ที่เกาะอยู่ที่ไม้ตาตุ่มทะเลเข้าไป จะทำให้เกิดอาการท้องเสียอย่างรุนแรง

สลอดน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ficus heterophylla L. f.

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

สลอดคำ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 0.3-0.8 เมตร แตกกิ่งก้านยื่นยาวทอดเอน ใบเดี่ยว เรียงสองแถวบนระนาบเดียวกัน ใบรูปไข่กว้าง หรือรูปไข่ขอบขนาน โคนใบมนหรือรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบจัก อาจหยักเว้าเป็นแฉก หรือไม่หยักเว้าก็มี ตามเส้นใบใหญ่ๆ มีขน ผิวใบสาบทั้งสองด้าน ช่อดอก ซึ่งมีลักษณะคล้ายรูปถ้วยทรงรีกว้าง ออกเป็นช่อเดี่ยวตามง่ามใบ สีเขียว และต่อมาเปลี่ยนเป็นสีแดงส้มเข้ม ภายในมีดอกขนาดเล็กจำนวนมาก พบตามเรียกสวน ริมฝั่งน้ำและที่ลุ่มแฉะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	-	แก้ปวดท้อง
ใบ	-	แก้บิด
เปลือกกราก	-	ปรุงยาแก้ไข้ แก้หืด

มะเดื่อหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ficus hirta Vahl

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

มะเดื่อขน มะเดื่อเตี้ย เยื่อทง หาด นอดน้ำ นมหมา

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง สูงถึง 2 เมตร ตามลำต้นและกิ่งก้านมีขน
สากคาย สีน้ำตาลแกมเหลืองอ่อนปกคลุม ลำต้นแก่กลวง มีน้ำยางขาว
ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับแกมขอบขนาน หรือรูปหอกแกมรูป
ขอบขนาน โคนใบกลม มน ตัด หรือถึงรูปหัวใจ ขอบใบจักเป็นซี่ และ
อาจหยักเว้า 3-5 แฉก ดอกอยู่ในโครงสร้างที่มีรูปร่างคล้ายผล รูปทรง
กลมรี ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีขนสากคายปกคลุม
พบตามป่าละเมาะ ป่าโปร่ง ชอบที่โล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก, ลำต้น - บำรุงหัวใจ

ราก - แก้ผดผื่นแดง ยาระบาย ขับลมในลำไส้ แก้ไข้ สมานแผล

มะพูด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia dulcis (Roxb.) Kurz

วงศ์

Clusiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมน เนื้อใบหนา ผิวสีเขียวเข้มเป็นมันด้านบน ด้านล่างสีเขียวเหลือง ดอกออกเป็นกระจุกตามง่ามใบที่ยังคงอยู่ หรือใบที่หลุดร่วง ดอกสีขาวเหลือง ผลรูปเกือบกลม สีส้ม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ด 1-5 เมล็ด ซึ่งห่อหุ้มอยู่ในเยื่อฉ่ำน้ำรสเปรี้ยว

ชอบขึ้นตามริมน้ำ พบปลูกตามเรือสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด - เป็นส่วนผสมปรุงยาทาแก้ต่อมบวม

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - พบสาร amentoflavone, fukugetin, friedelin, 3'-(3-methyl-but-2-enyl)naringenin, podocarpusflavone A, dulxanthone A, B, C, D, jacareubin, ugaxanthone, garciduol A, B

มะดัน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia schomburgkiana Pierre

วงศ์

Clusiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 10 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามใบรูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ ปลายใบมน โคนใบสอบ เนื้อใบหนา ดอกออกเป็นกระจุก ตามง่ามใบ ดอกมีทั้งเพศผู้และดอกสมบูรณ์ - เพศ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ผลรูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร สีเขียวมันเป็นเงาเนื้อชุ่มน้ำ รสเปรี้ยว พบปลูกตามเรือสวนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ ผล และราก - เป็นส่วนผสมปรุงยาฟอกเสมหะ แก้ไอ
- ผล - แก่น้ำลายเหนียวในคอ

องค์ประกอบทางเคมี

- ไม้ระบุส่วนของพืช - พบสาร 3-O-methylgarcinone B, 1,3,7-trihydroxy-2,5,8-tris(-methylbut-2-enyl-6) methoxyxanthone

ราชครูดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Goniothalamus macrophyllus (Blume) Hook. f. & Thomson

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

กิ่งดอกเดียว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ โคนใบมน ปลายใบแหลม ดอกเดี่ยว ออกตามง่ามใบ ดอกสีเหลืองหรือเหลืองอมชมพู ผลแบบผลกลุ่ม ผลรูปรีสี่เหลี่ยม เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีม่วงเข้ม ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบตามป่าดิบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น

- บำรุงกำลัง

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุส่วนของพืช - พบสาร goniothalamine

ยาบขี้ไก่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Grewia laevigata Vahl

วงศ์

Tiliaceae

ชื่ออื่น

น้ำลายควาย ส้มลิง ย่านเลือด ปรอดน้ำ ปลอดภัย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ
ระนาบเดียว ใบรูปหอกแกมขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบเรียวแหลม
ขอบใบจัก ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีเหลืองอ่อน ผล
รูปเกือบกลม มี 2-4 พู สีดำหรือเขียวเข้ม
พบตามป่าผสมผลัดใบและป่าดิบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ต้มล้างแผลแก้อักเสบ

โกงกางหูช้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Guettarda speciosa L.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

กคด ชำดา นำเซีย เปงเม่น โพล่

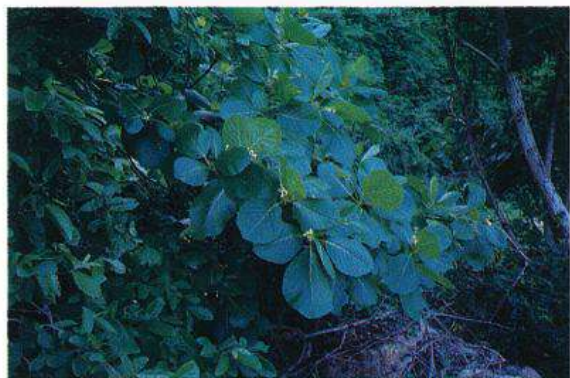
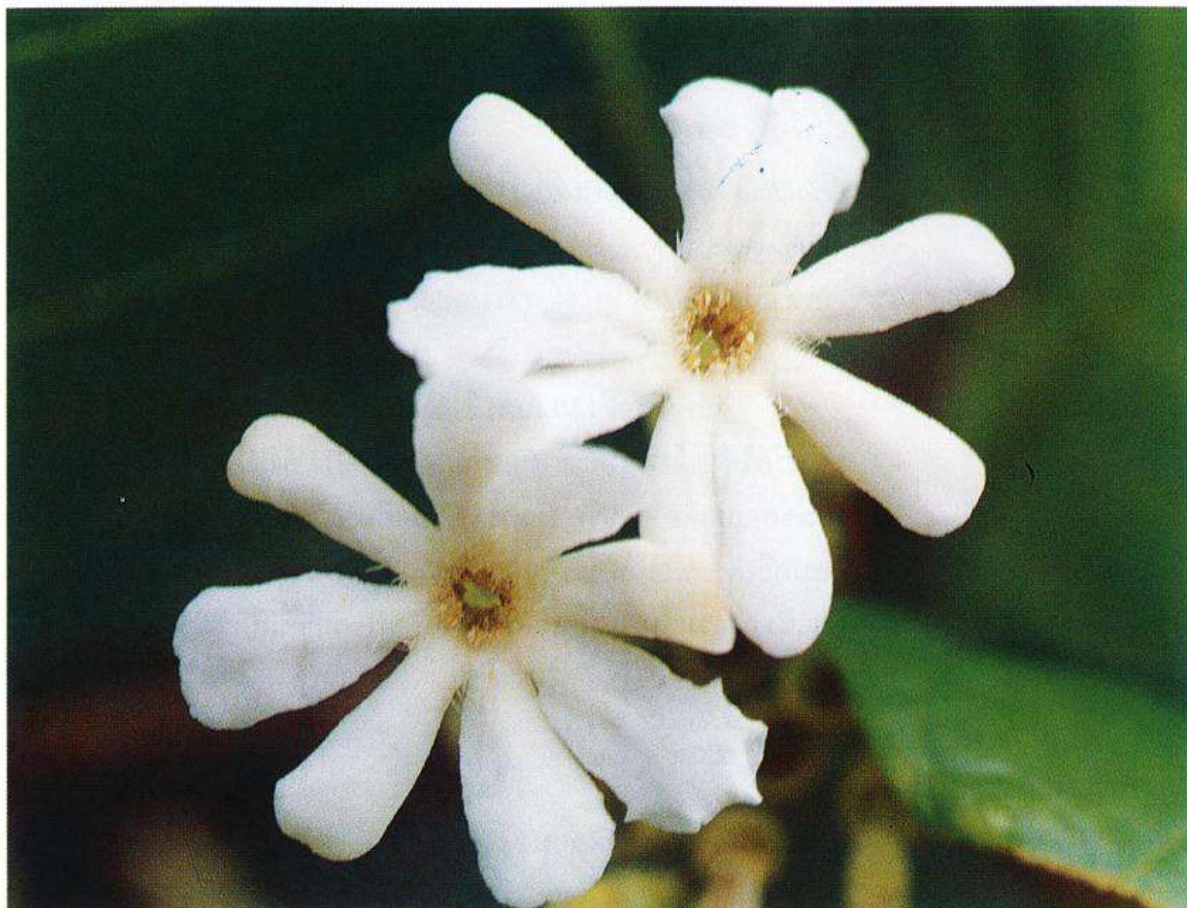
ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 5-10 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม เรียงอัดแน่นตามปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับรี หรือรูปขอบขนาน โคนใบตัด หรือหยักเว้าเล็กน้อย ปลายใบมน ช่อดอกออกตามง่ามใบ กลีบดอกเชื่อมกันเป็นหลอดยาว 2-4.5 เซนติเมตร ปลายแยก 4-9 แฉก สีขาวเหลืองและเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ 2 เซนติเมตร ผลรูปทรงเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 เซนติเมตร

พบตามชายทะเลที่เป็นหาดทรายหรือเป็นหิน บางครั้งพบนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - เป็นส่วนผสมปรุงยาแก้โรคบิดเรื้อรัง

ขี้ข้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Haldina cordifolia (Roxb.) Ridsdale

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

กระทุ่มขี้ข้าว กระทุ่มคง กว้าว ตองแดงเหลือง ตองเหลือง ตุ่มกว้าว

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปหัวใจ โคนใบเว้าหรือโค้งกว้างๆ ปลายใบแหลม เนื้อใบบาง ก้านใบเรียวยาว ดอกออกเป็นช่อกลมเดี่ยวๆ หรือเป็นกระจุกไม่เกิน 3 ช่อ ดอกขนาดเล็กสีเหลือง โคนกลีบดอกติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายแยก 5 แฉก ผลขนาดเล็ก ผิวแข็ง อยู่รวมกันบนก้านช่อเป็นก้อนกลม เมล็ดมีปีก
พบตามป่าผลัดใบทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - เป็นส่วนผสมปรุงยาแก้ฝีฝักบัว

คนทา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Harrisonia perforata (Blanco) Merr.

วงศ์

Simaroubaceae

ชื่ออื่น

กะลันทา สีฟัน สีฟันคนทา จี่ จี่หนาม จี่ดำตา

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มลำต้นเกาะเกี่ยวเลื้อยพันขึ้นไป ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย 1-7 คู่ ใบย่อยรูปขอบขนานแกมรูปไข่ โคนมนหรือแหลม ปลายแหลม ขอบใบย่อยจัก แกนกลางใบระหว่างใบย่อยจะกางออกเป็นปีก ช่อดอกออกตามปลายยอดและง่ามใบ กลีบดอก 5 กลีบ สีเขียวขาว ด้านนอกสีแดง ผลรูปทรงกลมแบน ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร

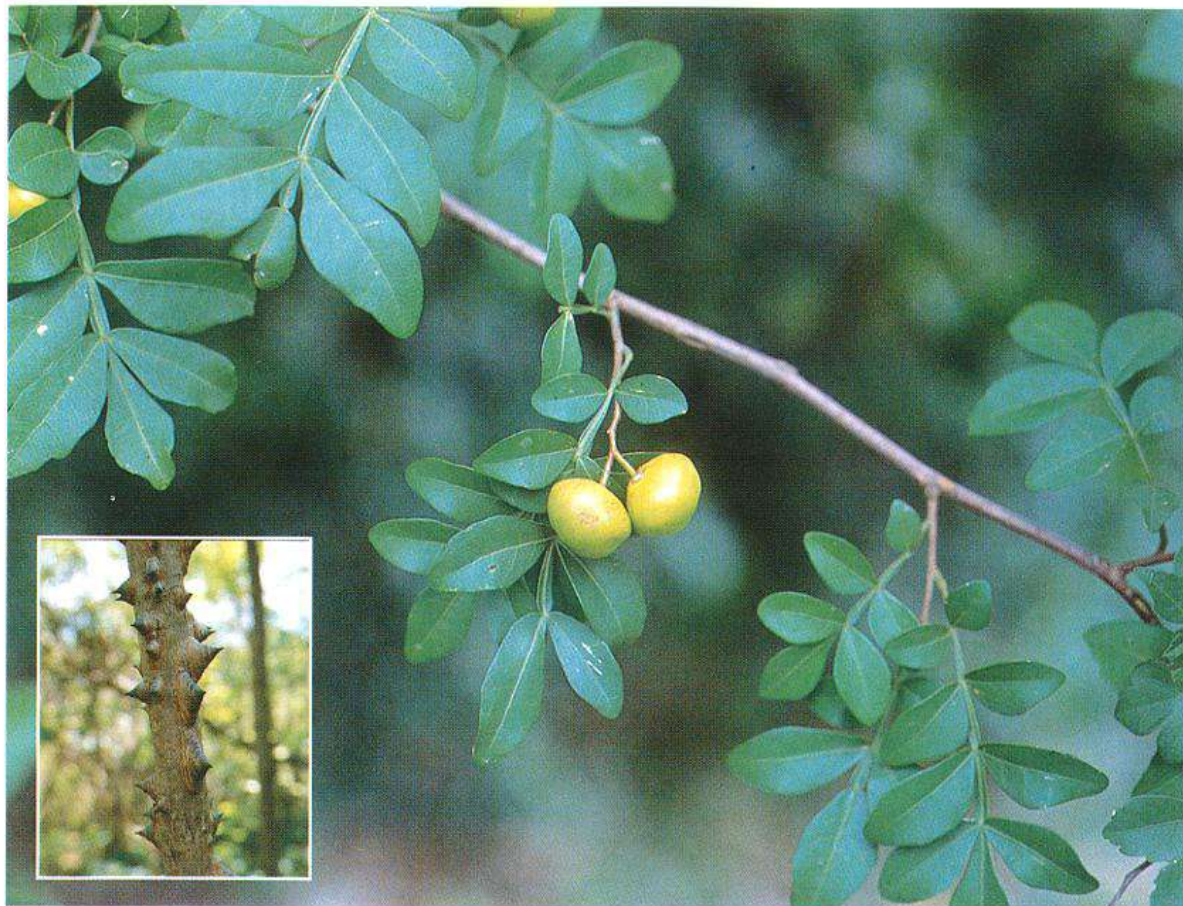
พบตามป่าโปร่ง ป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ทั้งต้น - แก้ปวดฟัน
- เปลือกและราก - แก้ท้องเสีย แก้บิด

องค์ประกอบทางเคมี

- ใบ - พบสาร triterpene กลุ่ม limonoid ชื่อ Perforationolone, perforatin, gallic acid
- เนื้อไม้ - พบ Perforatins C-G, Perforatin A, Perforatic acid, Heterocucenin-7-methyl ether, Heteropeucenin-5-methoxy-7-methyl ether, 2-hydroxymethylalloptaeroxylin-5-methyl ether, Perforatic acid methyl ester, scopoletin, cedrelopsin, Xanthoxyletin, Coniferyl alcohol.

เหมือดคนตัวผู้

ชื่อวิทยาศาสตร์

Helicia nilagirica Bedd.

วงศ์

Proteaceae

ชื่ออื่น

จิกหิน เหมือนตบ ช่องคู เตื่อหิน ตะขามดัน โปสะลอง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ปลายยอดกิ่งมักมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ซึ่งต่อมาเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่กลับ รูปรี หรือรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบรูปปลีม ขอบใบเรียบ หรืออาจมีหยักบ้างแต่พบน้อยมาก เนื้อใบคล้ายกระดาษ ถึงค่อนข้างหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวเกลี้ยง ช่อดอกออกตามง่ามใบ หรือออกตามกิ่ง กลีบดอกเป็นหลอด ยาวประมาณ 1.7 เซนติเมตร ปลายแยก 4 แฉก สีขาวเหลือง กลิ่นเหม็น ผลทรงกลม เบี้ยว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3.5 เซนติเมตร

พบตามป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ฝาดสมาน

กระเจี๊ยบแดง^๗

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hibiscus sabdariffa L.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

กระเจี๊ยบ ส้มเต็งเค็ง ส้มปู้

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก สูงถึง 2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่กว้าง ขอบใบเรียบหรือหยักเว้า 3-5 แฉก ผิวใบเกลี้ยง หรือมีขนประปราย ดอกเดี่ยว ออกตามง่ามใบ กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลืองอ่อน กลางดอกสีม่วงเข้ม ริวประดับและกลีบเลี้ยงสีแดง ผลรูปไข่ ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีขนปกคลุม และมีกลีบเลี้ยงที่อยู่ทนและขยายใหญ่ขึ้นห่อหุ้ม

พบปลูกทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	แก้ไอ
ดอก	-	ขับปัสสาวะ แก้ขัดเบา
เมล็ด	-	ยาบำรุง ขับปัสสาวะ

โปทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hibiscus tiliaceus L.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

ปอฝ้าย ปอนา บา ขมิ้นนางมัทรี ผียก โปทะเล

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปเกือบกลม โคนใบเว้า ปลายใบเป็นติ่งแหลม ผิวใบด้านบนเกลี้ยง หรือมีขนประปราย ด้านล่างมีขนประปราย ดอกออกเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ หรือออกเป็นช่อกระจายตามปลายกิ่ง ดอกใหญ่สีเหลืองสด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีส้มแดง กลางดอกสีแดงเข้ม รั้วประดับรูปถ้วย ปลายแยก 8-12 แฉก กลีบเลี้ยงรูประฆัง ปลายแยก 5 แฉก เกสรเพศผู้ติดกันเป็นหลอด สั้นกว่ากลีบดอก เกสรเพศเมียอยู่ภายในหลอดเกสรเพศผู้ ผลแบบผลแห้งแตก รูปไข่หรือเกือบกลม

พบทั่วไปตามหาดทรายตามริมน้ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ทำให้อาเจียน แก้ไข้ เป็นยาเย็น
- ใบ - ยาระบายอ่อนๆ แก้บวม แก้ไอ ขับเสมหะ
- ใบอ่อน - แก้ไอ แก้หลอดลมอักเสบ

กระเบาใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hydnocarpus anthelminthicus Pierre ex Laness.

วงศ์

Flacourtiaceae

ชื่ออื่น

กระเบา กระเบาหน้า กระเบาตึก กากหลง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปขอบขนานแกมรูปหอก ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมนเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ใบแห้งสีน้ำตาลแดง ดอกแยกเพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ ออกตามง่ามใบ ดอกเพศผู้ออกเดี่ยวๆ สีชมพูม่วง ดอกเพศเมีย ออกเป็นช่อสั้นๆ ผลรูปทรงเกือบกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร สีขาว มีขนหรือเกล็ดสีน้ำตาลแดงปกคลุม

พบตามป่าดิบใกล้ริมน้ำ ป่าบุงป่าทาม และพบปลูกตามเรือสวนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น

- ขับปัสสาวะ

เมล็ด

- ขับพยาธิ น้ำมันที่ได้จากการบีบเมล็ด ใช้ทาแก้โรคเรื้อน หิด ชันนะตุ แก้ปวดท้อง

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุนส่วนของพืช

- พบสาร aleprolic acid

กระเบากลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hydnocarpus ilicifolia King

วงศ์

Flacourtiaceae

ชื่ออื่น

กระเบาลิง กระเบาหิน กระเบียน ขี้มอด คมขวาน ลูกช้าง หัวค่าง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 35 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ รูปขอบขนาน หรือรูปไข่แกมรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบมน หรือแหลม ขอบใบหยักฟันเลื่อยห่างๆ เนื้อใบหนาเป็นมัน ผิวเกลี้ยง ดอกออกเป็นช่อสั้นๆ ตามง่ามใบ ดอกแยกเพศ สีขาวหรือเหลืองเขียว กลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 4 กลีบ ผลรูปเกือบกลม แข็ง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 เซนติเมตร ผิวมีขนนุ่มสีดำปกคลุม ภายในมีเมล็ดรูปไข่ 10-15 เมล็ด

พบตามป่าดิบแล้ง ป่าชายหาด บริเวณเขาหินปูน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด - ขับพยาธิ น้ำมันจากการบีบเมล็ดทาแก้โรคเรื้อน หิด ชันนะตุ

แฟบน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hymenocardia wallichii Tul.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ก้างปลาขาว แฟบ แฟบหัวลิง หูด้าง หูลิง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 7 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปรี โคนใบมน
ปลายใบแหลม ดอกแยกเพศและอยู่ต่างต้น ดอกขนาดเล็ก ผลรูปกลมแบน
ด้านบนหยักเว้าเล็กน้อย กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร
พบตามป่าละเมาะริมน้ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - รักษาโรคผิวหนัง

ಹೆಣ್ಣು ಸುಗಂಧವುಳ್ಳ ಸುಮಾರ್ಶಿಣಿ ಹೂ ಅಂಜಿರ

กระชายดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia parviflora Wall. ex Baker

วงศ์

Zingiberaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก เหง้าสีม่วงเข้ม ใบ 1-หลายใบออกจากเหง้า แผ่นใบรูปไข่หรือรูปรี เนื้อใบสองข้างค่อนข้างไม่เท่ากัน โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจสั้นๆ ปลายใบแหลม ช่อดอกมีกาบใบหุ้ม ดอกเล็ก สีม่วง พบตามป่าไผ่หรือป่าผลัดใบ ตามพื้นที่ชุ่มชื้น และพบปลูกเพื่อใช้ทางยา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เหง้า - บำรุงกำลัง

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

เมื่อให้ผงกระชายดำทางปากแก่หนูถีบจักร พบว่าไม่ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน และไม่ทำให้เกิดพิษเรื้อรังต่อหนูแรทพันธุ์วีสตาร์

ตองลาย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Knoxia corymbosa Willd.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

ม้าดอกแตก ฮักมะหาน

ลักษณะพืช

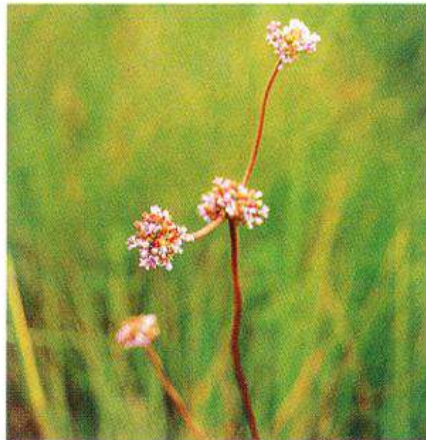
ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง สูงถึง 1.2 เมตร ลำต้นกลมหรือค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยม แตกกิ่งเป็น 3 แฉก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปแถบ รูปหอกแกมรูปไข่ หรือรูปขอบขนาน ก้านใบสั้น ดอกขนาดเล็กมาก สีขาวหรือขาวอมม่วง ออกเป็นช่อกระจุก ตามปลายยอด ผลขนาดเล็ก พบขึ้นตามทุ่งหญ้าโล่งแจ้ง ริมทาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใช้เป็นยาสำหรับอวัยวะระบบขับถ่าย และอาการบวมน้ำ

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

จากการทดสอบพิษเฉียบพลันสารสกัดของรากและลำต้น โดยให้ขนาด 250 มิลลิกรัม ต่อกิโลกรัม ทางช่องท้อง พบว่ามีผลต่อไต ท่อปัสสาวะ กระเพาะปัสสาวะ ทำให้ปริมาณปัสสาวะเพิ่มขึ้น

หญ้าน้ำดับไฟ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lindenbergia philippensis (Cham.) Benth.

วงศ์

Scrophulariaceae

ชื่ออื่น

บัวฮาผา หญ้าดับไฟ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงสูงถึง 1 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่กว้างถึงขอบขนาน โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ขอบใบจัก ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกสีเหลือง ผลรูปรี ภายในมีเมล็ดรูปขอบขนานขนาดเล็กจำนวนมาก

พบตามริมทาง พื้นหินริมลำธาร และตามกำแพงเก่าๆ ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - แก้โรคผิวหนัง พอกฝี แก้ปวดบวม

ฝาดขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lumnitzera racemosa Willd.

วงศ์

Combretaceae

ชื่ออื่น

กะลุง ขวาค ฝาด ลำแพน ลำแพนหิน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 8 เมตร โคนต้นไม่มีรากหายใจรูปเข่า ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่กลับ ปลายใบกลม โคนใบสอบแคบ เนื้อใบหนา กล้ายแผ่นหนัง ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด ดอกสีขาว ไม่มีก้านดอก ผลรูปรีค่อนข้างแบน ปลายผลมีร่องรอยของกลีบเลี้ยงติดอยู่

พบตามป่าชายหาด ป่าชายเลน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - น้ำที่ได้จากการสับลำต้น ใช้ทาแก้ริ้ว งูสวัด และโรคหิด

เขกา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Maclura andamanicum King

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

หนามเข

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย มีหนามตามลำต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวกัน ใบรูปรีแกมขอบขนาน โคนใบกลมหรือแหลม ปลายใบแหลมหรือมน ช่อดอกเป็นกระจุกกลมออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก แยกเพศ และอยู่ต่างต้น ผลเป็นผลรวม รูปร่างเกือบกลม ขนาดประมาณ 3 เซนติเมตร เมื่อสุกสีเหลือง

พบตามป่าโปร่ง ป่าละเมาะริมหาด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - บำรุงน้ำเหลือง

ข้าวสารหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Maesa ramentacea (Roxb.) A. DC.

วงศ์

Myrsinaceae

ชื่ออื่น

กระดุกไก่ เม้าหมด เสนียดนก จี่หนอน ไคร้ข้อย ปั้น ลวย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มขนาดใหญ่ หรือไม้ต้น สูงถึง 5 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปหอกแกมรูปไข่ รูปหอกแกมรูปรี หรือรูปไข่ โคนใบมนกว้างถึงกลม ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ หรืออาจจักตื้นๆ ห่างๆ ช่อดอก ออกตามง่ามใบหรือต่ำกว่าปลายยอดเล็กน้อย ดอกขนาดเล็ก สีขาว ผล รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 2.5 มิลลิเมตร

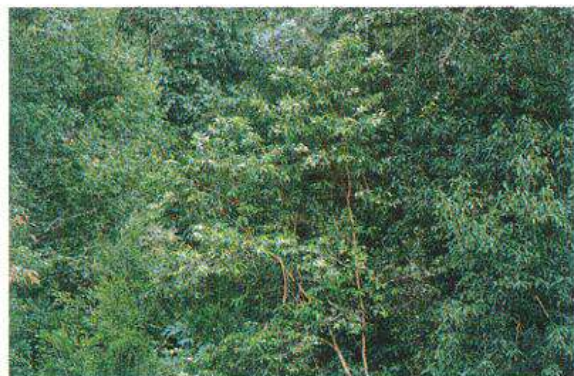
พบตามป่าดิบและป่าผสมที่มีสภาพไม่สมบูรณ์

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ
ใบ - เบื่อปลา

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - พบสาร triterpenoid saponin ชื่อ saponin A

สอยดาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mallotus paniculatus Mull. Arg.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

สลัดป่า สติตัน แสด หลอขน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร ยอดอ่อนมีขนสีขาว น้ำตาลอ่อน หรือน้ำตาล ปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ หรือรูปไข่แกมข้าวหลามตัด โคนใบกลม หรือสอบ มีต่อมใหญ่อยู่ 1 คู่ ปลายใบเรียวแหลมเป็นหางยาว ดอกออกเป็นช่อแบบแยกแขนงตามปลายยอด และง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก มีทั้งดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกสมบูรณ์เพศ ผลรูปเกือบกลม มี 3 พู มีขนยาวนุ่ม ปกคลุม ภายในมีเมล็ดเล็กๆ รูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 3 มิลลิเมตร สีดำมันเป็นเงา

พบทั่วไปตามป่าดิบ ป่าผลัดใบ และป่าเบญจพรรณแล้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ยาบำรุงหลังคลอดบุตร เป็นส่วนผสมทำยาพอกแก้ปวดศีรษะ
ต้น - ถ้างแผล

คำแสด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mallotus philippensis Mull. Arg.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

กายขัดหิน ซาดป่า คำแดง แสด

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น สูงถึง 15 เมตร ยอดอ่อนและก้านใบสีน้ำตาลแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือแหลม มีต่อม 1 คู่ เนื้อใบหนา ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกแยกเพศ ผลรูปกลมเป็น มี 3 พู ขนาดประมาณ 10 มิลลิเมตร มีต่อมสีแดงปกคลุม ภายในมีขน เมล็ดรูปร่างเกือบกลม ขนาดประมาณ 4 มิลลิเมตร พบทั่วไปตามป่าดิบ ป่าละเมาะ หรือตามที่โล่งแจ้งพื้นดินปนหิน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก ใบ และขนผล

- เป็นส่วนผสมปรุงยาทาแก้สัตว์มีพิษ กัดต่อย แก้แผลอักเสบ แก้สิ่ว ลอกฝ้า

ผล และใบ

- แก้หวัด

ผงจากขนผลและต่อมสีแดง

- ยาระบาย ขับพยาธิตัวตืดในสัตว์เลี้ยง

เมล็ด

- พอกแผล

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุส่วนของพืช

- พบสาร acetyl aleuritic acid , betulin-3-acetate bergenin, methylene-bis-methyl phoroacetophenone , rottlerin, iso-rottlerin

เสม็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Melaleuca cajuputi Powell.

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

เสม็ดขาว เม็ด

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร หรือ ไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปหอก □
เบี้ยว ปลายใบทู่ หรือแหลม เนื้อใบหนา มีเส้น 3-7 เส้น ช่อดอกแบบช่อ
เชิงลด ดอกขนาดเล็กสีขาว รวมกันเป็นกระจุกๆ บนช่อดอกคล้ายแปรงล้าง
ขวด ปลายช่อดอกจะมีกิ่งแตกใบใหม่ ผลแห้งแตก 3 แฉก
พบตามป่าชื้นหลายประเภท มักชอบขึ้นตามพื้นที่ทรายขาว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - น้ำมันที่ได้จากการกลั่นใบ ใช้ไล่วุง แก้ปวดฟัน ปวดศีรษะ
ปวดหู ขับเหงื่อ ขับเสมหะ ขับพยาธิ เป็นยาถอนพิษ ใช้ภายใน
เป็นยาขับลม แก้จุกเสียด แก้ท้องอืดเฟ้อ

พญาสัตบรรณ (พญาสัตบรรณ)

มังเคร่ช้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Melastoma sanguineum Sims

วงศ์

Melastomataceae

ชื่ออื่น

โคลงเคลงช้าง มังเคร่ชน เมรีช้าง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 3 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยมปกคลุมด้วยขนแข็ง ยาวถึง 8 มิลลิเมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบกลมหรือแหลม ผิวใบด้านบนมีขนแข็งเอนปกคลุม ด้านล่างมีขนแข็งเอนหรือขนยาวห่างๆ ปกคลุม ช่อดอกออกตามง่ามใบ 1-3 ดอก กลีบดอก 5 กลีบ สีม่วง ฐานดอกรูปถ้วย ปกคลุมด้วยขนสีแดง ผลแบบ ผลแห้งแตกยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร

พบทั่วไปตามริมน้ำ ตามบริเวณพื้นที่สภาพเป็นหิน ตามที่ เปิดโล่งสภาพพื้นที่ทราย หรือตามป่าดิบ ตั้งแต่ระดับน้ำทะเล จนถึง ความสูง 1,500 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ ช่อดอก ราก	-	เป็นยาฝาดสมาน
ราก	-	ยากระตุ้น ยาบำรุง

นมแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Melodorum siamense (Scheff.) Ban

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นทอดเลื้อยเกาะเกี่ยวขึ้นไป กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานถึงรูปหอกแกมขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลม เนื้อใบหนา ดอกเดี่ยว ออกตรงข้ามใบ ดอกขนาดเล็กสีเหลืองอ่อน กลีบดอกหนาแข็ง จำนวน 6 กลีบ ดอกบานมีกลิ่นหอม ผลแบบผลกลุ่ม มีผลย่อย 2-6 ผล รูปกลมรี ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร

พบตามป่าเบญจพรรณ กระจายทั่วไป และนิยมปลูกตามบ้านเรือน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - บำรุงหัวใจ ยาอายุวัฒนะ

สะอึกเกล็ดหอย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Merremia emarginata (Burm.f.) Hallier. f.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

สะอึก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดนอน มีรากออกตามข้อ ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปไข่ โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม มน หรือหยักเว้าเล็กน้อย ขอบใบหยักเป็นคลื่น ดอกออกเดี่ยวๆ หรือช่อละ 2-3 ดอก ออกตามง่ามใบ ดอกสีเหลือง ผลรูปร่างเกือบกลม สีน้ำตาล พบทั่วไปตามที่โล่งแจ้งบนดินทราย ริมทาง และที่ทิ้งร้าง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ขับปัสสาวะ แก้ไอ

จำปา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Michelia champaca L.

วงศ์

Magnoliaceae

ชื่ออื่น

จำปากอ จำปาเขา จำปาป่า จำปาทอง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 25 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ หรือรูปหอก โคนใบแหลม หรือรูปกลม ปลายใบแหลม ส่วนกว้างที่สุดของใบส่วนใหญ่ จะอยู่ต่ำจากกลางใบลงมา ดอกเดี่ยวมีกลิ่นหอม ออกตามง่ามใบ สีส้ม กลีบดอก 12-20 กลีบ ยาว 2.5-4 เซนติเมตร ผลเป็นพวง ประกอบด้วย ผลย่อยรูปร่างเกือบกลม ผลแก่จะแตกตามรอยด้านหลัง

พบตามป่าดิบและป่าดิบเขาทั่วประเทศ นิยมนำมาปลูกเป็น ไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ดอก - ขับลม ขับปัสสาวะ แต่งกลิ่นเครื่องสำอาง
- เปลือกต้น - ฝาดสมาน แก้ไข้
- เปลือกกราก - ยาถ่าย

องค์ประกอบทางเคมี

- เปลือกกราก - พบสารกลุ่ม Terpenoids เช่น michampanolide, 8-acetoxyparthenolide, magnograndiolide, parthenolide, costunolide, dihydroparthenolide, micheliolide และพบ alkaloid Liriodendine ซึ่งมีฤทธิ์เป็น antimicrobial และ topoisomerase II inhibitor ที่แรง นอกจากนี้ยังพบ essential oil, terpenoids, flavonoids, และ saponins.

จำปีป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Michelia floribunda Finet & Gagnep.

วงศ์

Magnoliaceae

ชื่ออื่น

แก้วมहांวัน จำปีน้อย

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปขอบขนาน หรือรูปหอกแกมขอบขนาน มีนวลด้านหลังใบ โคนใบมนหรือแหลม ปลายใบแหลม ดอกเดี่ยวออกตามง่ามใบ กลีบรวม 10-12 กลีบ สีขาวหรือเหลืองซีด ผลเป็นผลกลุ่ม ยาวประมาณ 7 เซนติเมตร

พบตามชายป่า ทุ่งหญ้า ไร่ร้าง และป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - บำรุงหัวใจ รักษาอาการวิงเวียน บำรุงโลหิต

ขี้เหล็กย่าน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mikania cordata (Burm.f.) B.L. Rob.

วงศ์

Asteraceae

ชื่ออื่น

ขี้ไก่ย่าน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกเลื้อย ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปหัวใจ หรือรูปไข่แกมสามเหลี่ยม โคนใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบจักและเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวใบเกลี้ยง ช่อดอกเป็นกระจุก ออกตามปลายยอดและง่ามใบ ดอกขนาดเล็กสีขาวหรือขาวเหลือง ผลแบบผลแห้งเมล็ดล่อน รูปขอบขนาน สีน้ำตาลดำ ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ปกคลุมด้วยขนยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร สีขาวต่อมาเปลี่ยนเป็นสีแดงเรื่อ

พบตามริมทาง ชายป่า ริมน้ำ มักเจริญเป็นพุ่มหนาแน่น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ทำยาพอกแก้บวม แก้หิด

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - พบสาร eupalitin 3-O-β-d-glucoside, 6-methoxykaempferol 3-O-β-d-glucoside, nepetin, kaempferol 3-O-δ-1-rhamnoside, mikanolide, dihydromikanolide

มะระ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Momordica charantia L.

วงศ์

Cucurbitaceae

ชื่ออื่น

ผักเหย ผักไห มะร้อยรู มะไห่

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปกลม โคนใบ
หยักเว้ารูปหัวใจ ขอบใบจักและหยักเว้า 5-9 แฉก ดอกเดี่ยว ออกตาม
ง่ามใบ ดอกสีเหลือง ผลรูปกระสวย มีสันตามยาว 8-10 สัน ผิวเป็นปุ่ม
ขรุขระ ยาวประมาณ 7 เซนติเมตร ผลสุกสีส้มแตก 3 แฉก ตลอดความ
ยาวของผล เมล็ดมีเยื่อหุ้ม

พบตามริ้วสวน ที่ทิ้งร้าง ริมทาง และพบปลูกเป็นผัก

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - ขับพยาธิ แก้ไข้ ขับระดู
- ราก - ฝาดสมาน แก้กิดสีดวง
- ผล - เจริญอาหาร ขับพยาธิ แก้โรคเบาหวาน

องค์ประกอบทางเคมี

- ผล - พบสาร charantin , bitter gourd inhibitor BG-I-A
β-amyrin, MAP-30, calceolarioside E

ผักเจียด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Monochoria vaginalis (Burm.f.) C. Presl ex Kunth

วงศ์

Pontederiaceae

ชื่ออื่น

ขาเจียด นิลบล ผักเป็ด ผักเผ็ด ผักจั้น ผักหิน ผักฮั้นน้ำ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเป็นเหง้าจมอยู่ในโคลน และมีส่วนที่เป็นลำต้นเหนือดินสูงถึง 0.5 เมตร มีกาบใบหุ้มตลอด ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ถึงรูปไข่กว้าง โคนใบมนหรือหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ข้อดอกออกเป็นกระจุก 3-25 ดอก ตรงบริเวณใกล้แผ่นใบ ดอกสีน้ำเงิน □
อมม่วงสด ผลแห้งแตกยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

พบตามที่ลุ่มชื้นแฉะ บึง หนองน้ำ ตามนาข้าวทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	- ยาช่วยย่อยอาหาร แก้หืด ปวดฟัน
ดอก	- ยาเย็น
ใบ	- เป็นส่วนผสมปรุงยาทาแก้ฝี แก้ไข้
ราก	- แก้ปวดท้อง ปวดฟัน หืด

ยอเถื่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Morinda elliptica Ridl.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

ยอป่า กะมูดู

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 5 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ใบรูปรีแคบหรือรูปหอกกลับ โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ช่อดอกแบบกระจุกแน่น รูปขอบขนาน ออกตามง่ามใบหรือปลายยอด ดอกขนาดเล็กสีขาว ผลแบบผลรวม รูปขอบขนาน สีเขียว ยาวประมาณ 1.2 เซนติเมตร พบทั่วไปตามที่โล่งบนพื้นดินที่เป็นหินริมทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - แก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ แก้ริดสีดวงทวาร

องค์ประกอบทางเคมี

ราก - พบสารกลุ่ม anthraquinones คือ 2-formyl-1-hydroxyanthraquinone, 1-hydroxy-2-methylanthraquinone, nordamnacanthal, damnacanthal, lucidin- ω -methyl-ether, rubiadin, soranjidiol, morindone, rubiadin-1-methyl-ether, alizarin-1-methyl ether, morindone-5-methyl ether

ยอย่าน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Morinda umbellata L.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

ยอเถา ยอเลื่อย

ลักษณะพืช

ไม้เถา ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปหอก โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ผิวเกลี้ยง ช่อดอก 5-7 ช่อเรียงแบบซี่ร่มตามปลายยอด ดอกสีขาว ผลแบบผลรวม รูปทรงกลมเบี้ยว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 มิลลิเมตร

พบขึ้นตามป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและราก - แก้โรคบิด

ยอขน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Morinda scabrida Craib

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 1 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบรูปรี รูปขอบขนาน หรือไข่กลับ โคนใบสอบรูปลิ้น ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกออกเป็นกระจุกตามง่ามใบ หรือที่ปลายข้างตายอด ดอกสีขาว ผลเป็นผลรวมสีเขียวเข้ม ผลย่อยเชื่อมติดกัน

พบตามป่าต้นเขา และป่าเบญจพรรณทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของ ไทย เป็นพืชถิ่นเดียว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ปวดเมื่อย

พืชมงคลประจำถิ่น

บัวหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Nelumbo nucifera Gaertn.

วงศ์

Nelumbonaceae

ชื่ออื่น

โศก บัว อุบล

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินทอดเลื้อยยาว อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืด แผ่นใบรูปกลม ขนาด 35-60 เซนติเมตร ผิวใบมีนวลด้านบน ก้านใบมีตุ่มหนามแหลมติดหลังแผ่นใบ ใบแผ่แบนลอยบนผิวน้ำซึ่งมีก้านใบอ่อน หรือบางครั้งแผ่นใบอาจห่อคล้ายรูปถ้วย มีก้านใบแข็งชูสูงพ้นผิวน้ำ ดอกเดี่ยว ออกตามง่ามใบ ก้านดอกมีตุ่มหนามแหลม ชูดอกพ้นผิวน้ำ ดอกขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 15-25 เซนติเมตร กลีบดอกสีชมพูมีสีขาว โคนกลีบ หรือสีขาวทั้งกลีบ ผลรูปรีจำนวนมากฝังตัวอยู่ในฐานดอก

พบตามห้วยหนอง คลอง บึง นิยมปลูกประดับและเป็นการค้า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เกสรเพศผู้ - ขับปัสสาวะ ผ่าคสมาน ขับเสมหะ
- ยางจากก้านใบและก้านดอก - แก้ท้องเดิน

องค์ประกอบทางเคมี

- ใบ - พบ alkaloids เช่น dehydroroemerine, dehydronuciferine, dehydroanonaine, N-methylisococlaurine, roemerine, nuciferine, anonaine, pronuciferine, N-nornuciferine, nornuciferine, arnepavine, N-methylcoclaurine.

ผักกะเจด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Neptunia oleracea Lour.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ผักรูนอน ผักฉืด ผักหนอง ผักหละหนอง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลอยอยู่ในน้ำ ลำต้นเป็นข้อปล้อง ลำต้นแก่จะมีนมสีขาวห่อหุ้มตามปล้อง และมีรากงอกออกมาตามข้อ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบย่อยรูปแถบ โคนใบมน ปลายใบแหลม ดอกออกเป็นช่อกระจุกแน่นตามง่ามใบ ดอกมีขนาดเล็ก และมีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันสีเหลืองสด ผักรูปขอบขนาน ด้านล่างกลม ด้านบนโค้ง และมีรอยหยักเชื่อม

พบตามห้วย บึง และหนองน้ำทั่วไป มักปลูกเป็นผัก

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ยาเย็น ถอนพิษ แก้เบื่อเมา

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - พบสาร pheopharbide A, 10-hydroxy pheopharbide A, pheopharbide B

น้ำใจใคร่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Olax psittacorum (Willd.) Vahl

วงศ์

Olacaceae

ชื่ออื่น

กระเดาะ ชักกระทอก กระทกรก นางจุม นางชม ผักรูด

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 10 เมตร กิ่งก้านทอดเลื้อย กิ่งแก่มีหนามแข็งเล็กๆ อยู่ทั่วไป ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวกัน ใบรูปขอบขนานรีแกมรูปไข่ โคนใบแหลมมนหรือกลม เนื้อใบสองข้างไม่เท่ากัน ปลายใบมนหรือกลม ดอกออกเป็นช่อสั้นๆ ตามง่ามใบ เรียงสองข้าง ดอกสีขาว ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรีกว้าง สีส้ม ขนาดยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีกิลิปเลี้ยงที่อยู่ทน จนเป็นผลและขยายใหญ่คลุมผลประมาณ 2/3 ผล

พบตามป่าละเมาะ ป่าผลัดใบ ป่าเต็งรัง และป่าชายหาด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น

-

แก้ไข้

ทั้งต้น

-

ต้มอาบรักษาผื่นคัน

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ, ราก, เปลือกต้น

-

พบสารกลุ่ม triterpenoid saponin ชื่อ olaxoside

เพกา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Oroxylum indicum (L.) Kurz

วงศ์

Bignoniaceae

ชื่ออื่น

ลิ้นฟ้า มะลิคไม้

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 12 เมตร ใบเป็นใบประกอบ ออกตรงข้าม ใบย่อยรูปไข่ ปลายใบแหลม ขอบใบตามคั่นอายุอ่อนจะหยักเป็นซี่ แต่ในต้นที่อายุมากขอบใบจะเรียบ ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกขนาดใหญ่สีม่วง ผลรูปขอบขนานแบน ยาวถึง 120 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดแบน มีปีกกว้าง

พบขึ้นตามป่าละเมาะทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด	-	แก้ไอ ขับเสมหะ
เปลือกกราก	-	แก้ปวดท้อง ฝาดสมาน แก้บิด เป็นยาบำรุง

องค์ประกอบทางเคมี

เมล็ด	-	พบสาร apegenin, baicalin, baicalein -7-O- β -gentiobioside, 5,6-dihydroxy-7-methoxyflavone, 5-hydroxy-6,7-dimethoxyflavone, hispidulin
ราก	-	พบสาร 6,7-dihydroxy-3-methoxyflavone, prunetin

เทียนเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Pemphis acidula J.R. & G. Forst.

วงศ์

Lythraceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 4 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบรูป
ขอบขนานแกมรูปรี โคนใบแหลม ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบเรียบ
เนื้อใบอวบบาง ดอกมักออกเดี่ยวๆ เหนือง่ามใบ ดอกขนาดเล็กสีขาว ผล
รูปรี ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร สีแดง ต่อมาเปลี่ยนเป็นน้ำตาล
พบตามริมทะเล ตามชายหาดที่เป็นหินปูน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - แก้ปวดฟัน

เปลือกต้น - ยาแก้

ไม้ประดับชนิดนี้พบในป่าดิบ

มะขามป้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Phyllanthus emblica L.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

กำทวด ก้นโตด

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 25 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับสองแถวบนระนาบเดียวกัน มักเรียงตัวหนาแน่นตามกิ่งก้าน ส่วนตามลำต้นและกิ่งก้านใหญ่ๆ มักไม่มี ใบขนาดเล็กรูปแถบแกมรูปขอบขนาน โคนใบมน เนื้อใบสองข้างไม่เท่ากัน ปลายใบแหลม ดอกขนาดเล็กแยกเพศ ติดตามกิ่งก้าน ซึ่งโคนกิ่งจะเป็นกระจุกของดอกเพศผู้ ส่วนบนมีดอกเพศเมียออกเดี่ยวๆ แต่บางครั้งอาจมีดอกเพศผู้ร่วมอยู่ด้วยเล็กน้อย ผลรูปทรงเกือบกลม สีเขียวอ่อน ชุ่มน้ำ มีรสเปรี้ยว เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร

พบตามชายป่า ทุ่งหญ้า และปลูกตามสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล - ขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ

องค์ประกอบทางเคมี

ผล - พบสาร astragalin, ellagic acid, digallic acid, kaempferol, quercetin

www.nrs.gov

เจตมูลเพลิงแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Plumbago indica L.

วงศ์

Plumbaginaceae

ชื่ออื่น

ปิดปิวแดง ไฟใต้ดิน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปขอบขนาน ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด หรือง่ามใบ ดอกสีแดง กลีบเลี้ยงสีแดง เกสรตัวผู้ มีต่อมปกคลุม

พบตามป่าละเมาะ ทุ่งหญ้า นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ทำให้ระคายเคือง ทำให้แห้ง ทำยาพอกแก้ปวดศีรษะ ช่วยย่อย ขับเหงื่อ

องค์ประกอบทางเคมี

ราก - พบ Plumbagin

ใบ - พบ leucodelphinidin

กลีบดอก - พบสารกลุ่ม flavonoids เช่น delphinidin และ cyanidin

ส่วนเหนือดิน - พบสาร เช่น plumbagin และ campesterol

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ก่อให้เกิดความเจ็บปวดเมื่อยล้าทางกล้ามเนื้อ กระตุ้นการคัดหลั่งของเหงื่อ ปัสสาวะ และน้ำดี สามารถทำให้เกิดการแท้งลูกในหญิงมีครรภ์ได้ ช่วยรักษาโรคบิดมีตัวในลำไส้หนูแรทและแฮมสเตอร์ได้

เจตมูลเพลิงขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Plumbago zeylanica L.

วงศ์

Plumbaginaceae

ชื่ออื่น

ปิดปิวขาว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นตั้งตรงหรือทอดเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปขอบขนาน หรือรูปไข่ขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลม ผิวใบเกลี้ยง ช่อดอกออกตามปลายช่อ และตามซอกใบซึ่งอยู่ส่วนบนของกิ่ง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 แฉก ผิวด้านนอกของหลอดมีต่อมซึ่งมีก้านชูสีเขียวติดอยู่เรียงราย กลีบดอกสีขาวเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 แฉก เส้นผ่านศูนย์กลางดอก 12-15 มิลลิเมตร ผลรูปขอบขนาน ปลายแหลม มีสันตามยาว ขนาดประมาณ 8 มิลลิเมตร พบตามป่าละเมาะที่แห้ง แดงจัดหรือแคดร้าไร บางครั้งพบปลูกเป็นไม้ประดับหรือใช้ประโยชน์ทางยา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ทำให้แห้ง ทำยาพอกแก้ปวดศีรษะ ช่วยย่อย ขับเหงื่อ

องค์ประกอบทางเคมี

ราก - พบสารกลุ่ม naphthaquinones ที่สำคัญคือ plumbagin, chitranone, elliptinone, maritinone, isoshinanolone, 3-chloroplumbagin; 3,3'-biplumbagin, zeylanone, isozeylanone, plumbazeylanone โดยเฉพาะ plumbagin เป็นสารที่เป็นพิษต่อเซลล์มะเร็งหลายชนิด (cytotoxic agent) นอกจากนี้ยังพบสารในกลุ่ม coumarins และ terpenoids.

สารบัญ

สารบัญ

ต่างไก่ป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polygala arillata Buch.-Ham. ex D. Don

วงศ์

Polygalaceae

ชื่อย่อ

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตรง สูงถึง 5 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ รูปรี หรือไข่กลับ ปลายใบแหลม โคนใบรูปปลีมาถึงรูปกลม ผิวใบเกลี้ยงหรืออาจมีขนประปราย โดยเฉพาะตามเส้นใบ ช่อดอกออกตามง่ามใบ หรือปลายยอด มี 10-60 ดอก ไม้แตกแขนง มักเรียวบาง ตั้งตรงหรือห้อยหัวลง ดอกสีเหลือง ผลแห้งแตก มีสองพู ผิวเกลี้ยง มีขอบด้านข้าง สีเขียวหรือสีม่วงประแต้ม ภายในมีเมล็ด 2 เมล็ด รูปทรงเกือบกลม ผิวเกลี้ยง มีเยื่อสีส้มสดหุ้ม

พบตามป่าดิบ ที่โล่งและร่ม เป็นพืชที่พบบ่อยตามป่าเขา ในภาคเหนือและตะวันออกของไทย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ยาอายุวัฒนะ

ทองพันชั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rhinacanthus nasutus (L.) Kurz

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

ทองคันชั่ง หญ้ามันไก่

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปขอบขนาน หรือรูปหอก โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกสีขาว ผลเป็นฝักยาวเรียว ภายในมีเมล็ด 4 เมล็ด พบปลูกทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - แก้ผมหงอก เล็บร่วง
- ต้น - แก้โรคเรื้อน โรคผิวหนัง
- ใบ - แก้โรคผิวหนัง

องค์ประกอบทางเคมี

- ใบ - พบสาร rhinacanthin A, B , daucosterol , rutin

โกงกางใบเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rhizophora apiculata Blume

วงศ์

Rhizophoraceae

ชื่ออื่น

โกงกาง พังกาทราย พังกาใบเล็ก

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปขอบขนานแกมรูปรี โคนใบรูปปลีมี ปลายใบแหลม ดอกออกเป็นช่อมี 2 ดอก กลีบดอก และกลีบเลี้ยงอย่างละ 4 กลีบ ไม่มีก้านดอก ลำต้นได้ใบเลี้ยงรูปกระบองแกมทรงกระบอกยาวถึง 38 เซนติเมตร ก่อนที่จะหลุดร่วง พบตามป่าชายเลน ริมน้ำที่มีน้ำทะเลท่วมถึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้ไข้

เปลือก ใบ ผล

- ฝาดสมาน แก้เบาหวาน

พลองแก้มอัน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rhodamnia dumetorum (DC.) Merr. & L. M. Perry

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

ก้นกล้วย พลวดมื่อ พลองชี้ได้ พลองชี้อัน พลองเสม็ด

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือ ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 5 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่หรือรูปรี ปลายใบเรียวแหลม โคนใบแหลม ช่อดอกออกตามง่ามใบ อาจมี 1 ดอก หรือเป็นกระจุก หรือเป็นกระจุกซ้อน ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาวเหลืองหรือชมพู ผลสดรูปทรงเกือบกลมสีเขียวแดง หรือม่วง ขนาดประมาณ 8 มิลลิเมตร ภายในมีเมล็ดรูปเหลี่ยม 3-หลายเมล็ด ขนาดประมาณ 4 มิลลิเมตร

พบทั่วไปตามป่าชายฝั่งทะเล ป่าละเมาะ ป่าเต็งรังแล้ง หรือทุ่งหญ้า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ผล - ประยาคมแก้แผลเปื่อย โรคเหงือก
- เปลือกต้นและใบ - ฝาดสมาน รักษาบาดแผล

กอกกั้น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rhus javanica L. var. *javanica*

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

มะผด มะเหลียมหิน ส้มผด

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ก้านใบมักมีปีก ใบย่อย 4-6 คู่ ไม่มีก้านใบย่อย ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ่ม ขอบใบจัก ผิวหนาค้ำยแผ่นหนัง ด้านหลังใบมีขนนุ่ม ช่อดอกขนาดใหญ่แบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายยอด และง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีขาวหรือเขียวเหลืองซีด ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปเกือบกลมแบน ขนาดประมาณ 8 มิลลิเมตร สีแดงเป็นมัน

พบตามป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก	- แก้ท้องร่วง
ผล	- แก้ปวดท้อง
เมล็ด	- ยาระบาย แก้ปวดท้อง แก้โรคผิวหนัง

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ	- พบสาร agathisflavone, 7-hydroxy 6-methoxy coumarin, 3,4,7-trihydroxyflavone, myricetin, myricitrin, quercetin, rhuslactone

หนามไข่ปู

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rubus rugosus Sm.

วงศ์

Rosaceae

ชื่ออื่น

ขี้อันเครือ ส้มกบ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งก้านมีขนสีเทาหรือสีเหลืองปกคลุม และมีหนามแหลมโค้ง ใบเดี่ยว รูปกลม ขอบใบจักและเว้า 5 แฉก โคนใบเว้ารูปหัวใจ ช่อดอกออกตามง่ามใบเป็นกระจุก หรือช่อแบบแยกแขนงตามปลายยอด กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปหอกโค้งพับลง ผลเป็นผลสดแบบผลรวม รูปทรงเกือบกลม สีแดง
พบตามชายป่าทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล - แก้เลือดออกตามไรฟัน

เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ)

เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ) หรือ เห็บไฟ (เห็บไฟ)

สนุ่น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Salix tetrasperma Roxb.

วงศ์

Salicaceae

ชื่ออื่น

คล้าย ไคร้หนุ่น ไคร้บก สนุ่นน้ำ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปหอก ขอบใบจัก ผิวใบด้านบนมีขนประปราย หรือเกลี้ยง ด้านหลังเกลี้ยงหรือขนสีขาวปกคลุม ช่อดอกแบบหางกระรอก ยาว 5-15 เซนติเมตร ห้อยลง ดอกขนาดเล็ก แยกเพศ และอยู่แยกต้น ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนยาว พบทั่วไปตามริมน้ำทั่วทุกภาคของไทย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น

- แก้ไข้

ใบ

- แก้แผลเปื่อย

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

จากการทดสอบพิษเฉียบพลันโดยให้ขนาด 1 กรัมต่อกิโลกรัมทางช่องท้อง พบว่ามีผลต่อหลอดเลือด ทำให้ความดันเลือดลดลง

เนียมนกเขา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Salomonina cantoniensis Lour.

วงศ์

Polygalaceae

ชื่ออื่น

หมากคิบน้ำค้าง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก สูงถึง 30 เซนติเมตร มักแตกกิ่งก้านแผ่กระจาย ลำต้นเป็นสามเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปสามเหลี่ยมกว้างถึงรูปหัวใจ ปลายใบแหลม โคนใบตัดหรือรูปหัวใจ ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นใบออกจากโคนใบ 3-5 เส้น ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกตามปลายยอดหรือง่ามใบ ดอกสีม่วงชมพู บางครั้งอาจเป็นสีเหลือง ผลแห้งแตก ขนาดเล็ก

พบขึ้นตามทุ่งหญ้าที่โล่งแจ้งตามป่าและริมทาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น

-

แก้โรคของเยื่อเมือกซึ่งเกิดจากเชื้อราบางชนิดภายในปากที่ทำให้เกิดฝ้า หรือจุดขาวหนา

เถาวัลย์ควน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sarcostemma brunonianum Wight & Arn.

วงศ์

Asclepiadaceae

ชื่ออื่น

เถาติดต่อ เถาหูควน เอื้องเถา

ลักษณะพืช

ไม้เถา ไบลดรูป ลำต้นเป็นข้อๆ สีเขียว ดอกออกเป็นกระจุกตามข้อ ดอกขนาดเล็ก สีเหลืองสด ผลเป็นฝักยาว ภายในมีเมล็ดรูปไข่แบน พบทั่วไปตามป่าละเมาะ ตามชายหาด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - บำรุงกำลัง บำรุงตับ ปอดและหัวใจ
- ลำต้น - ทำให้อาเจียน
- ทั้งต้น - เป็นยาขม ยาเย็น ขับน้ำเหลืองเสีย

ไม้กระถินเครือ

รักทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Scaevola taccada (Gaertn.) Roxb.

วงศ์

Goodeniaceae

ชื่ออื่น

บงบัง บ่งบอ โหรา

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่กลับแกมขอบขนาน โคนใบสอบเรียว ปลายใบกลมกว้าง ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกสีขาวเหลือง ผลรูปทรงเกือบกลม สีขาว

พบตามชายทะเลที่เป็นดินทราย หรือหิน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้พิษ

ใบ

- ช่วยย่อย ตำพอกแก้ปวดบวมและแก้ปวดศีรษะ

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบูนส่วนของพืช

- พบสาร imperatorin, (-)-marmesin

ผักเบี้ยทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sesuvium portulacastrum L.

วงศ์

Aizoaceae

ชื่ออื่น

แพงพวยทะเล

ลักษณะพืช

ไม้เถาล้มลุก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปแถบแกมขอบขนาน เนื้อใบอวบหนา ดอกเดี่ยว ออกตามง่ามใบ สีชมพู ผลขนาดเล็ก รูปไข่ ภายในมีเมล็ดสีดำเป็นมันเงาจำนวนมาก

พบทั่วไปตามดินโคลนชายทะเล พื้นดินที่เป็นหินชายทะเล ตามหาดทรายและบริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น ใบ - แก้โรคลักปิดลักเปิด โรคไต

สมอทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Shirakiopsis indica (Willd.) Esser

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

กระหูด กูระ คือรัก

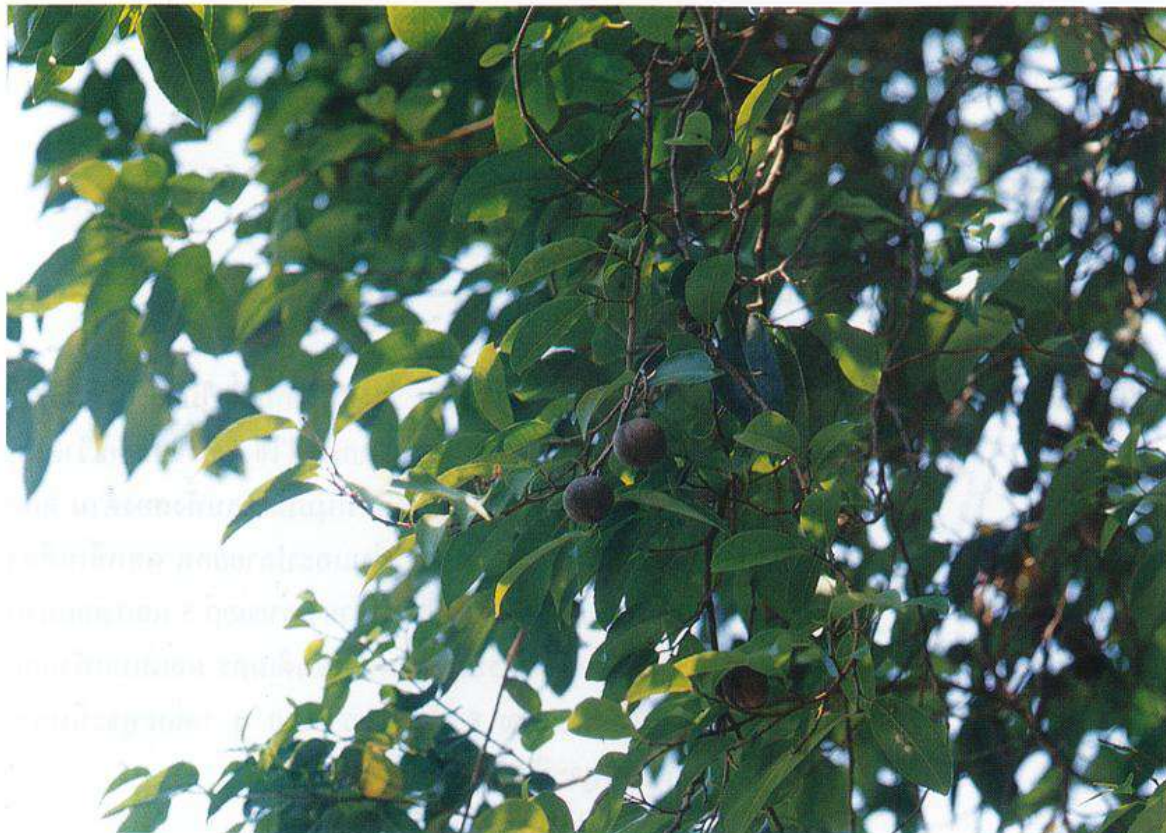
ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่แกมขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลม หรือมน ขอบใบจัก ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก แยกเพศ แต่อยู่บนต้นเดียวกัน ผลรูปทรงเกือบกลม ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร ผลแก่จะแข็งและแตก 3 แฉก แต่ละแฉกมีเมล็ดรูปรี 1 เมล็ด

พบขึ้นตามริมน้ำลำคลอง หรือตามที่ที่มีน้ำเค็มขึ้นถึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ยาระบาย ทำให้อาเจียน
- ผล - เบื่อปลา

หญ้าขัดใบป้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sida cordifolia L.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

ตานทราย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงสูงถึง 2 เมตร มักมีเนื้อไม้และแตกกิ่งก้านตามโคนต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปรีแกมรูปไข่ โคนใบหยักเว้าตื้นๆ ปลายใบมนหรือแหลม ขอบใบจัก ผิวมีขนนุ่มปกคลุมทั้งสองด้าน ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นกระจุก ตามง่ามใบและปลายยอด ดอกสีเหลือง กลีบดอก 5 กลีบ กลีบเลี้ยงติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยก 5 แฉก ดอกบานมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผลแบบแห้งแตก รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 8 มิลลิเมตร มี 10 พู แต่ละพูจะมีปลายแหลม 2 อัน ภายในพูจะมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบขึ้นทั่วไปตามริมทาง ที่ทิ้งร้าง ชายทุ่งนา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	-	ขับปัสสาวะ บำรุงประสาท บำรุงหัวใจ แก้ไข้ ขับเหงื่อ
ลำต้น	-	แก้ริดสีดวงทวาร
ใบ	-	ตำพอกแผลน้ำร้อนลวก

ดอกมะลิขี้เหล็ก ดอกมะลิขี้เหล็ก ดอกมะลิขี้เหล็ก ดอกมะลิขี้เหล็ก - ๒๕๕

มะดูก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Siphonodon celastrineus Griff.

วงศ์

Celastraceae

ชื่ออื่น

บักโค้ก ขยายปลวก

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปรี หรือรูปหอกแกมรี ปลายใบแหลม โคนใบแหลมหรือกลม เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ขอบใบจักเป็นซี่ตื้นๆ ดอกออกเป็นกระจุกตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกและกลีบเลี้ยงอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงรูปเกือบกลม กลีบดอกรูปไข่กลับสีเหลืองซีด ผลรูปเกือบกลม สีเหลืองส้ม ขนาดประมาณ 4 เซนติเมตร

พบตามป่าเบญจพรรณ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป่าราบในภาคเหนือและภาคกลาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้พิษฝีภายใน บำรุงกระดูก ดับพิษในกระดูก น้ำเหลืองเสีย
ฝิ่นคั้น

ชมพู่น้ำดอกไม้

ชื่อวิทยาศาสตร์

Syzygium jambos (L.) Alston

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

ฝรั่งน้ำ มะน้ำหอม มะชามุด

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปหอกแกมขอบขนาน โคนใบแหลมรูปรีถึง ปลายใบเรียวแหลมหรือแหลม ช่อดอกออกตามปลายยอด ช่อละ 3-8 ดอก ดอกสีขาวหรือเหลืองซีด ผลรูปกลมเป็นขนาดประมาณ 6 เซนติเมตร

พบตามป่าละเมาะทั่วไป นิยมปลูกตามบ้านเรือน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ฝาดสมาน
ใบ - ตำยาพอกหิด

ขี้ยาย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Terminalia triptera Stapf.

วงศ์

Combretaceae

ชื่ออื่น

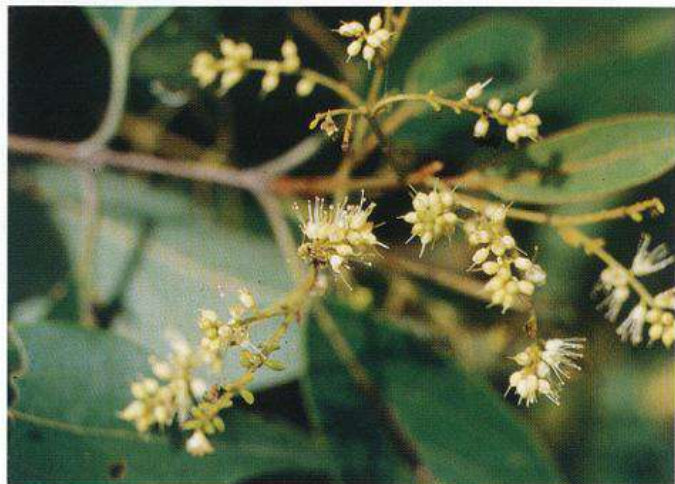
กำจาย คำเจ้า ปู่เจ้า หามกราย แพบ สีเสียดัน แสงคำ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ หรือเกือบตรงข้าม ใบรูปไข่กว้าง โคนใบสอบแคบหรือกลม ปลายใบแหลม ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก ผลรูปขอบขนาน มีปีก 3 ปีก พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งที่พื้นเป็นหินปูน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก - ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ แก้โรคบิด ท้องร่วง

โพทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thespesia populnea (L.) Soland. ex Corr.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

บากู ปอกะหมัดไพร ปอมัดไซ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ โคนใบหยัก
เว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม หรือเรียวแหลม ดอกเดี่ยวออกตามง่ามใบ
ดอกสีเหลือง กลางดอกสีม่วงเข้ม ต่อมาสีส้ม ผลรูปกลมแบนขนาด
ประมาณ 4.5 เซนติเมตร

พบตามชายทะเลทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก

- แก้โรคผิวหนัง แก้บิด

ใบ

- แก้โรคกลากเกลื้อน

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุส่วนของพืช

- พบสารกลุ่ม sesquiterpenes ที่สำคัญคือ gossypol
ซึ่งมีฤทธิ์หลายอย่างเช่น antifertility, antitumour,
anti-amoebic, anti-HIV และพบ hemigossypol
และ 6-methoxyhemigossypol

ใบ, แก่นไม้

- พบ sesquiterpenes ชื่อ mansonones D, E, F และ
7-hydroxy-2, 3, 5, 6-tetrahydro-3, 6, 9-tri-
methylnaphtho [1, 8-b, c] pyran-4, 8-dione

var. eulimnium praeruptiflorum

หูหมี

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thottea tomentosa (Bl.) Ding Hou

วงศ์

Aristolochiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้กึ่งพุ่ม สูงประมาณ 30 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ ปลายยอดมีใบ 1-5 ใบ ใบรูปรี รูปขอบขนาน รูปไข่ หรือรูปไข่กว้าง โคนใบรูปลิ้ม กลม หรือหัวใจเบี้ยว ปลายใบแหลม เรียวแหลม หรือมน ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนหนานุ่มปกคลุมหนาแน่น ช่อดอกออกตามง่ามใบใกล้โคนต้น ใบประดับรูปหอกมีขนปกคลุม มีจำนวนมาก เรียงแน่นตามแกนช่อดอก ดอกขนาดเล็กสีน้ำตาลม่วง ผลแบบผลแห้งแตก รูปเหลี่ยม ยาวเรียว สีม่วงเข้ม

พบตามป่าดิบ ชอบขึ้นตามริมน้ำ และตามป่าไผ่ ตลอดจนถึงตามไหล่เขา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- รากและใบ - ขับปัสสาวะ
- ลำต้นและใบ - แก้ไอ

เครื่องห้า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Toddalia asiatica (L.) Lam.

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

ผักแปมป่า เล็บรอก

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย กิ่งก้านมีหนามแหลมตามปลายยอด กิ่งมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ใบเป็นใบประกอบรูปนิ้วมือ เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบ ใบย่อยรูปไข่กลับแกมขอบขนาน โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ขอบใบจัก ผิวใบเกลี้ยง ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด และง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก ผลรูปเกือบกลมสีส้ม

พบตามป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้ไข้

แก่น

- แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด

องค์ประกอบทางเคมี

ราก

- พบ benzophenanthridine alkaloids เช่น Toddalidimerine และสารกลุ่ม coumarins เช่น toddasin ซึ่งมีฤทธิ์ต้านเชื้อมาเลเรีย

เปลือกราก

- พบ alkaloid ชื่อ toddaquinoline

เนื้อไม้

- พบ coumarins, alkaloids และ benzoquinones

ใบ

- มีน้ำมันระเหยง่ายที่มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

หญ้าหางอัน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Uraria lagopodioides (L.) Desv. ex DC.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ขางแมงโป้ง หางกระรอก แลแง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดคานตามพื้น มักมีเนื้อไม้ตอนโคน สูงถึง 0.5 เมตร ใบประกอบแบบขนนก แต่ละใบมีใบย่อย 1 หรือ 3 ใบ ใบย่อย ไข่กลับ รูปกลม หรือรูปไข่ ช่อดอกออกตามปลายยอดหรือง่ามใบ ดอก สีม่วงแดงซีด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีม่วงน้ำเงิน พบตามทุ่งหญ้า ริมหางที่ทิ้งร้าง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ และราก

- ประยาศัมแก้ไข้โรคบิด

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุส่วนของพืช

- พบสาร 3,5-dihydroxy -3',7-dimethoxy-flavone

พืพวนน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Uvaria rufa Blume

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

ดินตั่งเครือ ดิงตั่ง นมควาย พืพวน สีม่วง

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย กิ่งก้านและยอดอ่อนปกคลุมด้วยขนสีน้ำตาลแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรี หรือรูปไข่ขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมน ผิวใบด้านบนมีขนสากปกคลุม ส่วนด้านล่างมีขนอ่อนนุ่ม ช่อดอกออกเหนือชอกใบ หรือตรงข้ามกับใบ แต่ละช่อมี 1-4 ดอก ดอกบานมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอก 6 กลีบ แต่บางครั้งอาจมีถึง 8 กลีบได้ กลีบดอกรูปไข่ สีแดงสด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม ขนาดยาว 8-12 มิลลิเมตร กว้าง 6-7 มิลลิเมตร ผลรูปรีแกมรูปไข่ ยาว 2-3 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ด 10-20 เมล็ด

พบตามป่าละเมาะ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบ ป่าดิบแล้ง และป่าผลัดใบ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เนื้อไม้และราก - แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ
- ผล - แก้เม็คฝืนคันตามตัว ยาเย็นถอนพิษ
- ราก - บำรุงน้ำนม

ชำมะนาด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Vallaris glabra (L.) Kuntze

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

ขมนาด ชำมะนาดกลาง ดอกข้าวใหม่ อ้มสัย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มกึ่งเลื้อย มีน้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ รูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน โคนใบแหลม มน หรือกลม ปลายใบแหลม ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด หรือง่ามใบ ดอกสีขาวหรือขาวเขียว กลิ่นหอม

พบตามป่าละเมาะ นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ยางจากต้น - ใช้ใส่แผล

เถาตคหมา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Xenostegia tridentata (L.) D.F. Austin & Staples

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เถาล้มลุก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรูปแถบ หรือรูปขอบขนานแกมรูปหอก โคนใบรูปเงี่ยง ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นตอนบน ส่วนด้าน โคนใบขอบใบจัก ดอกเดี่ยวออกตามง่ามใบ หรือออกเป็นช่อ 2-3 ดอก กลีบดอกรูปกรวย ปลายแยก 5 แฉก ดอกสีขาวหรือขาวครีม ตรงกลางสีน้ำตาลหรือม่วงแดง ผลรูปเกือบกลม พบทั่วไปตามดินทราย ริมทาง ริมน้ำ ที่โล่งแจ้ง ป่าผลัดใบแล้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ทำยาพอกศีรษะแก้ไข้

กล้วยน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Xylopiá vielana Pierre

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

ต้นทาง กั้นทาง สะทาง ตาเหลว

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงถึง 20 เมตร กิ่งก้านเรียวเล็ก กิ่งอ่อนและยอดอ่อน มีขนสั้นๆ สีแดงปกคลุม ต่อมาเกลี้ยง ตามผิวลำต้นมีช่องแตกเปลี่ยน อากาศกระจายอยู่ทั่วไป ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ ปลายใบแหลม โคน ใบมน ดอกเดี่ยว หรือกระจุกละ 1-2 ดอก ออกตามซอกใบบริเวณ โกล้ปลายยอด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - บำรุงหัวใจ

เอกสารอ้างอิง

ก่องกานดา ชยามฤต. 2528. สมุนไพรไทย ตอนที่ 4. ชูติมาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

_____. 2540. สมุนไพรไทย ตอนที่ 6. บริษัทโดมอนต์ พรินติ้ง จำกัด 1511/53-54 ถนนพหลโยธิน, พญาไท, กรุงเทพฯ.

_____. และลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. 2545. สมุนไพรไทย ตอนที่ 7. บริษัทประชาชนจำกัด 35 ซอย พิพัฒน์ ถนนสีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ.

ณัฐตรา จันทรสวานิชย์ และวารุณี จิรวัดนาพงศ์. 2545. การสำรวจสมุนไพรเพื่อเป็นแนวทาง จัดหาวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพร. วารสารแพทย์เขต 4 21(3):151-158.

ทรงพล ชีวะพัฒน์, ณัฐตรา จันทรสวานิชย์, ปราณีย์ ชวลิตธำรง, เอมมนัส อัครวิชัย, ทรงพลผดุงพัฒน์ และสมเกียรติ ปัญญามัง. 2547. การศึกษาความเป็นพิษเฉียบพลันและพิษเรื้อรังของผง กระชายดำ. ว. กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. ปีที่ 1. เล่มที่ 3. (รอตีพิมพ์)

นุศบรณ ณ สงขลา. 2519. สมุนไพรไทย ตอนที่ 1. นิวธรรมดาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์, คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. ชื่อพืช สมุนไพรและประโยชน์. คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. 2522. สมุนไพรไทย ตอนที่ 2. นิวธรรมดาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

_____. 2522. สมุนไพรไทย ตอนที่ 3. ฟีนนี่พับบลิชซิ่ง, กรุงเทพฯ.

_____. และ ธวัชชัย วงศ์ประเสริฐ. 2530. สมุนไพรไทย ตอนที่ 5. หจก.ชูติมาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

วิโรจน์ เกษรบัว. 2547. พืชสกุลยอ (*Morinda* L.) ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สถาบันวิจัยสมุนไพร, กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2540. สมุนไพรพื้นบ้าน(ฉบับรวม). P.A. Living Co., Ltd. กรุงเทพฯ.
- ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม 2544. สำนักพิมพ์ประชาชน จำกัด.
- Aguinaldo, AM., WG. Podolina, F. Abe, *et al.* 2003. Flavonoids from *Mikania cordata*. J. of Biochem syst. and Ecol. Vol.31.No.6:665-668.
- Ahmed, M., MT. Rahman and M. Alimuzzaman. 2001. Analgeric sesquiterpene dilactone from *Mikania cordata*. J. Fitoterapia Vol.72. No.8:919-9211.
- Airy Shaw, H.K. 1972. Euphorbiaceae of Siam. Kew Bull. 26(2):191-363.
- Akhila, A. & K. Rani. 1993. Biosynthesis of gossypol in *Thespesia populnea*. J. of Phytochem. Vol.33.No.2:335-340.
- Ang, H.H., Y. Hitotsuyanagi, H. Fukaya and K. Takeya. 2002. Quassinoids from *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol.59:833-837.
- Ang, H.H., Y. Hitotsuyanagi and Takeya K. 2000. Eurycomlactone A-C quassinoids from *Eurycoma longifolia*. J. of Tetrahedron Letter Vol.41:6849-6853.
- Ansari, W.H., W. Rahman, D. Barraclough, *et al.*, 1976. Biflavonoids and a flavone- chromone from the leaves of *Garcinia dulcis*. J. of Chem.Soc. Perkin Iran I 158.
- Attawish A., P. Chavalittumrong, S. Chivapat, A. Chuthaputti, S. Rattanajarasroj and S. Punyamong. 2001. Subchronic toxicity of *Cissus quadrangularis* L.. Songklanakarin J. Sci. Technol. 24(1):39-51.
- Backer, C.A. & R.C. Bakhuizen van den Brink. 1963. Flora of Java Vol. 1. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.
- _____. 1965. Flora of Java Vol. 2. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.

- . 1968. Flora of Java Vol. 3. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.
- . 1949. Aizoaceae. Flora Malesiana 1(4):267-275.
- Bagchi, A., M.Sahai and AB. Ray. 1983. Phenolic constituent of *Rhus semialata* Leaves. J. of Planta Med. Vol.5:467-468.
- Bakhuizen van den Brink, R.C. 1975. A Synoptical Key to the Genera of the Rubiaceae of Thailand. Thai Forest Bull. No. 9:15-55.
- Bandopadhyay, M., VK. Phingra, SK. Mukerjee, *et al.* 1972. Triterpenoid and other components of *Mallotus philippensis*. J. of Phytochem. Vol.11 No.4:1151.
- Basu, NG., PK. Ghosal and S. Thakur. 1986. Some structural feature of the arabinoglucan from the fruits of *Cordia dichotoma* Forst. J. of Carbohydr. Res. Vol.146.No.2:350-351.
- Bell, A.A., R. D. Stipanovic, C. R. Howell & P. A. Fryxell. 1975. Antimicrobial terpenoids of *Gossypium* : hemigossypol, 6- Methoxyhemigossypol and 6- Deoxyhemigossypol. J. of Phytochem. Vol.14:225-231.
- Belh, P.N., R.M. Captain. 1979. Skin irritating and Sensitizing plant found in India. New Delhi. available from [Http://mic-ro.com/plants/](http://mic-ro.com/plants/)
- Bhakuni, S.D., S. Jain & R. Chaturvedi. 1987. The biosynthesis of the alkaloids of *Cissampelos pareira* L. J. of Tetrahedron. Vol.43. Issue 17:3975-3982
- Bourdy, G., C. Francois, C.Andry & M. Boucard. 1996. Maternity and medicinal plants in Vanuatu II. Pharmacological screening of five selected species. J. of Ethnopharmacology 52:139-143.
- Bhutani, K.K., R. Kapoor & C.K. Atal. 1984. Two unsymmetric tetracyclic triterpenoids from *Cissus quadrangularis*. J. of Phytochem. Vol. 23.No.2 : 407-410.
- Brown, A.D. & D.A.H.Taylor. 1978. Limonoid extractives from *Aphanamixis polystacha*. J. of

- Phytochem. Vol.17:1995-1999.
- Chan, L.K., S.P. Lee, T.W. Sam and B.H. Han. 1989. A Quassinoid Glycoside from the roots of *Eurycoma longifolia*. J.of Phytochem. Vol.28. No.10:2857-2859.
- _____, Y.Iitaka, H.Noguchi, H.Sugiyama, I. Saito and U. Sankaawa. 1992. 6-hydroxyeurycomalactone, Aquassinoid from *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol. 1.No.12:4295-4298.
- Chayamarit, K. 1991. Capparaceae. Flora of Thailand Vol.5 Part 3. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Chutima Press, Bangkok
- _____. 1932. Contribution to the Flora of Siam XXXXVI. Bulletin of Misellaneous Information. Kew 9: 425-437
- _____. 1932. Florae of Siamensis Enumeratio : A List of Plant Known. Vol 2 . Siam Society, Bangkok.
- Cheng,S.I. I.L. Tsai, S.J. Wu, W.S. Sheen, T. Ishikawa & H. Ishii. 1993. Toddaquinoline fromosan *Toddalia asistica*. J. fo Phytochem. Vol.34. No.55:1449-1451.
- Dalaveau, P., B. Koudogbo, JL. Pourset. 1973. Alkaloids from the Capparidaceae. J. of Phytochem. Vol.12:2893.
- Darise, M., H. Kohda, K. Mizutani and O. Tanaka. 1982. Eurycomanone and Eurycomanol, Quassinoids from the root of *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol. 25. No. 8:2091-2093.
- De Tommasi, N., F. DeSimone, V. De Feo, *et al.* 1991. Phenylpropanoids glycoside and rosmarinic acid from *Momordica balsamina*. J. of Planta Med. Vol.57. No.2:201.
- Dewick, P.M. 1997. Medicinal Natural products : A Biosynthetic Approach. John wisely & Sams.
- Dinda, B. & G. Chel. 1992. 6- Hydroxyplumbagin, A Naphthoquinone from *Plumbago indaca*. J. of Phytochem. Vol. 31. No.10:3652-3653.

- Ding, H. 1970. Rhizophoraceae. Flora of Thailand Vol.2 Part 1. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department . Tistr Press, Bangkok
- Dwuma-Badu, D., J.S.K. Ayim, C.A. Mingle & A.N. Tackie. 1975. Alkaloids of *Cissampelos pareira*. J. of Phytochem. Vol.14:2520-2521.
- El Mekkawy, S.,MR. Meselhy, I.T. Kusumoto, *et al.* 1995. Inhibitory effects of Egyptian folk medicines on human immunodeficiency virus (HIV) reverse transcriptase. Chem.Pharm. Bull. Vol.43. No.4:641-648.
- Fang Ding, Sha Wen Lang, Chen Xiu Xiang, Luo Jin Yu, Gao Cheng Zhi, Tao Yi Peng, Tan De Hai. 1986. Guang Xi Yao Yong Zhi Wu Ming Lu (Medicinal plant of Guang Xi). Guang Xi Zhuang Zu Zi Zhi Qu Zhong Yi Yao Yan Jiu Jiu Suo. (Medicinal Research Institute of Zhuang Tribe in Guang Xi). Guang Xi Ren Min Chu Ban She. Nan Ning (In Chinese).
- Forgacs. P & J. Provost. 1981. Olaxoside, A Saponin from *Olox andronensis*, *Olox glabriflora* and *Olox psitacorum*. Phytochem. Vol. 22 No.7 : 1689-1691.
- Fujimoto, Y., S. Usui, M. Makino & M. Sumatra. 1996. Phloroglucinols from *Baeckea frutescens*. J. of Phytochem. Vol. 41.No.3:923-925.
- Gagnepain, F. 1907. Flore Generale L' Indo – Chine. 1(1):1-112
- Gamer,U. and F. Spener. 1976. Biosynthesis of the cyclopentenyl fatty acids.(2' - cyclopentynyl) Carboxylic acid (aleprolic acid) as a special primer for fatty acid biosynthesis in Flacourtiaceae. J. of Biochem Biophys. Acta Vol.450.No.2:261-265.
- Ghosal, S., R.B. P.S. Chauhan & R. Metha. 1975. Alkaloids of *Sida cordifolia* . Phytochem. Vol. 14:830-832.
- Grampurohit, ND.,MR. Baichwal and CI. Jolly. 1994. Chemical constituents of the roots of *Oroxylum indicum* .Indian J. of Nat.Prod. Vol.10. No.2:8-12.

- Gui,A-M., J-C. Liu and L. Chen. 1980. Studies on the active principles of *Rhus chinensis* . chung TS' Ao Yao Vol.11. No.5:196-197.
- Gunaherath, B. K. G.M., A.A.L. Gunatilaka, M. U.S. Sultanbawa & S. Balasubramaniam. 1983. 1,2(3)-Tetrahydro-3,3'- Biplumbagin: A Naphthalenone & Other constituents from *Plumbago zeylanica*. J. of. Phytochem. Vol.22 No.5 :1245-1247.
- Han, X., W.Pathmasiri, L. Bohlin & J.C. Janson. 2004. 1-[2',4'-dihydroxy-3',5'-di-(3''-methylbut-2''-enyl)-6'-methoxy]phenylethanone from *Acronychia pedunculata* (L.) Miq. By high speed counter – current chromatography. J. of. Chromatography Vol.1022:213-216.
- Harbone,FB. 1975. Flavonoid bisulphates and their co-occurrences with ellagic acid in the Bixaceae, Frankeniaceae and related families. Phytochem.14:1331-1337.
- Harrison L.J., L.S. Long, Y. Long, D.Barraclough, *et al.* 1994. Xanthone and flavonoids constituents of *Garcinia dulcis* (Guttiferae).J. of Nat. Prod. Vol.5. No.2:11-116.
- Hooker, J.D. 1872-1875. Flora of British India Vol. 1. Reeve & Co., Ltd. Kent. England.
- _____. 1876-1879. Flora of British India Vol. 2. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.
- _____. 1880-1882. Flora of British India Vol. 3. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.
- _____. 1883-1885. Flora of British India Vol. 4. Reeve & Co.,Ltd. Kent, England.
- _____. 1886-1890. Flora of British India Vol. 5. Reeve & Co.,Ltd. Kent, England.
- _____. 1890-1894. Flora of British India Vol. 6. Reeve & Co.,Ltd. Kent, England.
- _____. 1897. Flora of British India Vol. 7. Reeve & Co.,Ltd. Kent, England.
- Hui, WH. and ML. Sung. 1968. An examination of the Euphorbiaceae of Hong Kong .II. The occurrence of epitaraxerol and other triterpenoids. J. of Chem.Vol.21:2137.
- Iinu,a, M., H. Tosa, T. Ito, *et al* ., 1996. Gaciduols A and B, new benzophenone-xanthone dimmers, from *Garcinia dulcis*. Heterocycles Vol.43.No.3:535-538.

- Ishii, H., J.I. Kobayashi and T. Ishikawa. 1991. Toddacoumalone, A novel mixed dimer of coumarin and quinolone from *Toddalia asiatica* (L.) Lam. Vol.32. Issue 47:6907-6910.
- Ismali, N. H., A. M. Ali, N. Aimi, M.Kitajima, H. Takayama & N.H. Lajis. 1997. Anthraquinones from *Morinda elliptica*. Phytochem. Vol. 45. No.8 :1723-1725.
- Ito, C., Y. Miyamoto, M.Nakayama, *et al.*,. 1997. A novel depsidone and some new xanthone from garcinia species. Chem. Pharm. Bull. Vol.45. No.9:1403-1413.
- Jacobsson, U., V. Kumar & S. Saminathan. 1995. Sesquiterpene lactones from *Michelia champaca*. J.of Phytochem. Vol. 39. No.4:839-843.
- Jewers, K., J.B. Davis, J. Dougan, *et al.* 1972. Goniotalamin and its distribution in four Goniotalamus species. J. of Phytochem. Vol.11. No.6:2025-2030.
- Jiwajinda, S., V. Santisopasri, A. Murakami, N. Hirai and H. Ohigashi. 2001. Quassinoids from *Eurycoma longifolia* as plant growth inhibitors. J. of Phytochem. Vol.58:959-962.
- _____, M. Kawanaka, H. Kawanaka, M. Gasquet, R. Eilas, G. Balansard and H. Ohigashi. 2002. In Vitro anti- tumor promoting and anti – parasiting activities of the quassinoids from *Eurycoma longifolia* , a Medicinal plant in southeast asia. J. of Ethnopharmac. Vol.82:55-58.
- Jonkido, IJo and G. Pattenden. 1989. Terpenoids and an apocarotenoid from seeds of *Bixa orellana*. J. of Phytochem. Vol.28.No.11:3159-3162.
- Joshi, K.C., L. Prakash and R.K. Shah. 1977. Chemical examination of the roots of *Tabebuia rosea* and heartwood of *Oroxylum indicum*. J. of Planta Med. Vol 31:257-258.
- Kamal, M.G., B. Gunaherath and A.A. L. Gunatilaka. 1984. Structure of Plumbazeylanone : a novel of plumbagin from *Plumbago zeylanica*. J. of Tetrahedron Letters. Vol.25 Issue 42:4801-4804.

- Kawashima, T., T. Takashahi, Y. Inoue, *Et al.* 1971. Euphorbiaceae constituents of *Excoecaria agallocha*. *J. of Phytochem.* Vol.10:3308.
- Keng, H. 1975. Magnoliaceae. Flora of Thailand Vol.2 Part 3., The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Tistr Press. Bangkok.
- Khan, M.R., M. Kihara & A.D. Omoloso. 2002. Antimicrobial activity of *Michelia champaca*. *J. of Fittoterapia* 73:744-748.
- Khanna, P., R. Taparia and SC. Jain. 1982. Flavonoids from *Emblica officinale* Gaertn. Tissue culture. *Indian J. bot* Vol.5.No.1:43-44.
- Kikuchi, M., T. Ishikawa, T. Iida, *et al.*, 1986. Triterpene alcohols in the seed oils of *Momordica charantia* L. *J. of Agr. Biol. Chem.* Vol. 50. No.11:2921-2922.
- King, J.T. & D.A.H. Taylor. 1983. The structure of Limonoid rohituka substance 7 from *Aphanamixis polystacha*. *J. of Phytochem.* Vol. 22. No.1:307-307.
- Konigh, T., M. Azuma, R. Itoga, *Et al.* 1996. Three new labdane-type diterpene from wood *Excoecaria agallocha*. *Chem Pharm. Bull.* Vol.44.No.1:229-231.
- Kozhiparambil, K. P., A. Sarada., G. Sarawathi & A.D. Connolly. 1977. 5,7-Dihydroxy-6'2',4',5' – Tetramethoxyflavone from the leaves of *Chukrasua tabularis*. *Phytochemistry*, Vol 16 : 398-399.
- Kundu, B.A., S. Ray & A. Chatterjee. 1985. Aphananin, A Triterpene from *Aphanamixis polystachya*. *J. of Phytochem.* Vol. 24. No 9:2123-2125.
- Kunitomo, J., Y. Yoshikawa., S. Tanaka., Y. Imori & K. Isoi. 1973. Alkaloids of *Nelumbo nucifera*. *Phytochem.* Vol. 12 : 669-701.
- Kuo, C.P., A.G. Damu, K.H. Lee and T. S. Wu. 2004. Cytotoxic and antimalarial constituents from the roots of *Eurycoma longifolia*. *J. of Bioorganic & Medicinal Chem.* Vol.12:537-544.

- Larsen, K. & Chi – Ming Hu. 1996. Myrsinaceae. Flora of Thailand Vol.6 Part 2. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Diamond Printing Ltd, Bangkok.
- Larsen, K. 1987. Salicaceae. . Flora of Thailand Vol.5 Part 1. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Chutima Press Bangkok.
- Lee- Huang,S., H.C. Chen, H.F. Kung, *et al.*, 1991. Plant proteins with antiviral activity against human immunodeficiency virus. J. of Nat. Prod. Antiviral Agent:153-170.
- Lin, C.L., L.L. Yang & C. J. Chou. 2003. Cytotoxic naphthoquinones and plumbagic acid glucosides from *Plumbago zeylanica*. J. of Phytochem. Vol.62:619-622.
- Lounarmaa, M., C.J. Widen, CM. Tuff, *et al.* 1975. Phloroglucinol derivertives of *Mallotus philippensis*. J. of Planta Med. Vol.28.No.1:16-31.
- Maclachlan, K.L. & D.A.H. Taylor. 1982. A Revision of the structures of three limonoids. J. of Phytochem. Vol. 21 No.9:2426-2427.
- Maini, HRA., RB. Santos and AB. Concepcion. 1986. Chemical investigation of *Cordia dichomota* Forst.f. (Family Boraginaceae) .Asian J. Pharm. Suppl.6 No.8:103.
- Makino, M. & Y. Fujimoto. 1999. Flavanones from *Baeckea frutescens*. J. of Phytochem. Vol.50:273-277.
- Matsuda,H. 1966. Constituents of the Leaves of rhus and of some species of related genera in Japan.Chem Pharm. Bull.(Tokyo) Vol. 14.No.8:877-882.
- Middleton, J.D. 1999. Apocynaceae. Flora of Thailand Vol.7 Part 1. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department . Diamond Printing Ltd, Bangkok.
- Mitsunaka, K., K. Koike, T. Tanaka, Y. Ohkawa, Y. Kobayashi, T. Sawaguchi and T. Ohmoto. 1994. Canthin-6- one alkaloids from *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol.35. No.3:799-802.

- Milbrodt, M., W. A. König & B. M. Hausen. 1997. 7-Hydroxy-2,3,5,6-Tetrahydro-3,6,9-Trimethylnaphtho[1,8-B,c]Pyran-4,8-Dione from *Thespesia populnea*. J. of Phytochem. Vol.7:1523-1525.
- Morita, H., K. Takeya & H. Itokawa. 1995. A Novel condensed tropone-isoquinoline alkaloid, pareitropone, from *Cissampelos pareira*. J. of Bioorganic & Medicinal Chemistry Letters Vol. 5 No.6:597-598.
- _____. E. Kishi, K. Takeya, H. Itokawa and Y. Iitaka. 1993. Highly oxygenated quassinoids from *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol.33.No. 3:691-696.
- _____. 1993. Squalene derivatives from *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol.34.No.3:765-771.
- _____. 1992. Phenylneolignans from wood of *Eurycoma longifolia*. J. of Phytochem. Vol. 31. No.11:3993-3995.
- Mulholland, A. D. & N. Naidoo. 1999. Limonoids from *Aphanamixis polystachya*. J. of Phytochem. Vol.51:927-930.
- Nakamura, Y., A. Murakami, K. Koshimizu, *et al.* 1996. Identification of pheophorbide A and its related compound as possible anti-tumor promoters in the leaves of *Neptunia oleracea*. J. of Biosci. Biotech. Biochem. Vol. 60. No.6:1028-1030.
- Nanakorn, W. 1985. Studies in Flora of Thailand: Combretaceae (Terminalia). Thai For. Bull. (Bot) 15 :59-107.
- Napattalung, P., S. Chamreondararusami, V. Lojanapiwatna, *et al.*, 1984. The chemical constituents of *Garcinia schomburgkiana* Abstr 10 th conference of Science and technology, Thailand, Chiangmai Univ. Chiangmai Thailand.206-209
- Na Songkhla, B. 1987. Proteaceae. Flora of Thailand Vol.5 Part 1. The Forest Herbarium, Royal

- Forest Department .Chutima Press, Bangkok Na Songkhla,B. & C. Khunwasi. The study of ten genera of Convolvulaceae in Thailand. Thai For. Bull. (Bot) 20:1-92.
- Nishizawa, M., T. Yamagishi, G.Nanaka, *et al.*, 1982. Tannins and related compounds. J. of Chem Soc.,Perkin Iran I(12):1963-2968.
- Niyomdham, C. 1994. Key to the genera of Thai Papilionaceus Plants. Thai For. Bull. (Bot.) 22:26-88.
- Nguyen, T.A., H. Malonne, P. Deuz, R. Vanhaelen – Fastre, M. Vanhaelen & J. Fontaine. 2004. Cytotoxic constituent from *Plumbago zeylanica*. J. of Fitoterapia. Vol. 75:500-504.
- Ogata, F., T. Miyata, N. Fujii., *et al.*, 1991. Purification and amino acid sequence of a bitter gourd inhibitor against an acidic amino acid- specific endopeptidase of *Streptomyces griseus*. J. of Biol.Chem. Vol.266. No.5:16715-16721.
- Oketch-Rabah, H. A., J.W. Mwangi, J. Lingarten and E. K. Mberu. 2000. A New antiplasmodial coumarin from *Toddalia asiatica*. J. of Fitoterapia Vol.71:636-640.
- Parnell. J. & P.Chantaranothai. 2002. Myrtaceae. Flora of Thailand Vol.7 Part 1. The Forest Herbarium , Royal Forest Department . Prachachon Co.Ltd, Bangkok.
- Pendry, C.A. 2001. Polygalaceae. Flora of Thailand Vol. 7 Part 3. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Prachachon Co.Ltd, Bangkok.
- Pengklaik, C. 2001. Sterculiaceae. Flora of Thailand Vol. 7 Part 1. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Prachachon Co.Ltd, Bangkok.
- _____. 1993. Tiliaceae. Flora of Thailand Vol.6 Part 1. The Forest Herbarium ,Royal Forest Department .Rumthai Press Co.Ltd, Bangkok.
- Perry, M. 1980. Medicinal Plants of East and Southeast Asia. The MIT Press, London.
- Phuphathanaphong, L., P. Siriruksa and G. Nuvongsri. 1989. The Genus Hibiscus in Thailand. Thai

- For. Bull.(Bot)18:43-79.
- Phuphathanaphong, L. 1987. Aristolochiaceae. Flora of Thailand Vol.5 Part 1. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Chutima Press, Bangkok.
- Prakash, S., MA. Kham, H. Kham, *Et al.* 1983. A piperidine alkaloid from *Excoecaria agallocha*. J. of Phytochem. Vol.22. No.8:1836-1837.
- Raman, A. and C. Lau. 1996. Anti-diabetic properties and phytochemistry of *Momordica charantia* L. (Cucurbitaceae). J. of Phytomedicine Vol.2.No.4:349-362.
- Ramírez, I., A. Carabot, P. Meleández, J. Carmona, M. Jimenze, A. V. Patel, T. A. Crabb, G. Blunden, P.D. Croft and M. Costa. 2003. Cissampeloflavone, a chalcone-flavone dimer from *Cissampelos pareira*. J. of Phytochem. Vol. 64:645:647.
- Renner, S. S., G. Clausing., N. Cellinnes., & K. Meyer. 2001. Melastomataceae. Flora of Thailand Vol.7 Part 3. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Prachachon Ltd, Bangkok.
- Robert, S.K. & A. Defilippis. 1991. Medicinal Plants of India Vol. 2. Reference Publication, Inc. 218 St. Clair River Drive, Box 344 Algonac, Michigan.
- Satake, T., K. Kamiya, Y. Saiki, T. Hama, Y. Fujimoto, H. Endang & M. Umar. 1999. Chromone C-glycosides from *Baeckea frutescens*. J. of Phytochem. Vol. 50:303-306.
- Saxena, K.V. and R.N. Sharma. 1999. Antimicrobial activity of the essential oil from *Toddalia asiatica*. J. of Fitoterapia. Vol.70:64-66.
- Sethi, VK., SC. Taneja, KL. Dhar, *ET al.* 1984. Epiafzelechin 5-O-β-D-glucoside from *Crateva religiosa*. J. of Phytochem. Vol.23.No.10:2402-2403.
- Sethi, VK., MP. Jain, RS. Thakur. 1978. Chemical constituent of *Crateva religiosa*. Planta Medica Vol. 34:223.
- Sinclair, J. 1955. A Revision of the Malayan Annonaceae. In Garden Bull. Sing. 14: 149-516.

- Sirirugsa, P. 1992. Taxonomy of genus *Kaempferia* (Zingiberaceae) in Thailand. Thai For. Bull. (Bot) 19:1-15.
- Sleumer, H. 1985. The Flacourtiaceae of Thailand (thica). Blumea. 30(1985) 217-250.
- Sankaram, B. V. A., A. Srinivasa Rao and G. S. Didhu. 1976. Chritranone – A New Binaphthraquinone from *Plumbago zeylanica*. J. of Phytochem. Vol.15:237-238.
- _____ and J. N. Shoolery. 1979. Zeylanone and isozeylanone, two novel quinines from *Plumbago zeylanica*. J. of Tetrahedron. Vol. 35. Issue 14:1777-1782.
- Sharma, N. P., A. Shoeb, R.S. Kapil & S. P. Popli. 1981. Toddalidimerine, A Dimeric Benzophenanthridine alkaloid from *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol.22 No. 12:2781-2783.
- _____. 1982. 8-Hydroxydihydrochelerythrine and arnottianamide from roots of *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol. 21. No.1:252-253.
- Sharma, N. P., A. Shoeb, R.S. Kapil & S. P. Popli. 1980. Todadasin, A New dimeric coumarin from *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol. 19:1258- 1260.
- _____. 1981. Toddanol and Toddanone, Two Coumarins from *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol. 20:335-336.
- Smita Chetia, P.J. 2000. High frequency in vitro shoot multiplication of *Plumbago indica*, a rare medicinal plant J. of Current Sci. Vol. 78. No. 10:4-5
- Subramanian, S.S., S. Nagarajan and N. Sulochana. 1971. Flavonoids of some Euphobiaceous plants. J. of Phytochem. Vol.10:2548-2549.
- _____. 1981. Phytochemical studies on the flower of *Rhinacanthus nasutus*. J. of Indian Chem.Soc. Vol.58:926-927.
- Sung, C-K., T. Akiyama, U. Sankawa, et al.,. 1980. Structure of the rhuslactone, an unusual

- dammaranetype triterpene lactone with a 17 γ -side chain from *Rhus javanica* L.. J. of Chem. Soc., Chem Commun. Vol.19:909-910.
- Sy, L.K. & G.D. Brown. 1999. 1-[2',4'-Dihydroxy-3'-(3''-Methylbut-2''-enyl)-5'-(1'''-ethoxy-3''-methybutyl)-6'-methoxy]phenylethanone from *Acronychia pedunculata*. J. of Phytochem. Vol.52:681-683.
- Tada, H., F. Yasuda, K. Otani, M. Doteuchi, Y. Ishihara and M. Shiro. 1991. New antiulcer quassinoids from *Eurycoma longifolia*. Euro. J. of Medicinal Chem. Vol.26. Issue 3:345-349.
- Tamura, M. 1997. Synoptic Flora of the Ranunculaceae in Thailand. Thai For. Bull.(Bot)25:63-80.
- Tanaka, T., K. Koike, K. Mitsunaga, K. Narita, S. Takano, A. Kamioka, E. Sase, Y. Ouyang & T. Ohmoto. 1995. Chromones from *Harrisonia perforata*. J. of Phytochem. Vol. 40.No.6:1787-1790.
- Terashima, S., M. Shimizu, S. Horie, *Et al.* 1991. Studies on aldose reductase inhibitor from natural products IV .constituent and aldose vreductase inhibitory effect of *Chrysanthemum norifolium*, *Bixa orellana* and *Ipomoea batatus*. Chem. pharm. Bull. Vol.39. No.12:3346-3347.
- Tonimori, T., Y. Imoto, M. Ishida, *et al.*, 1988. Studies on the Nepalese crude drugs (VIII). On the flavonoids constituent of the seed of *Oroxylum indicum*. Shoyakugaku Zasshi. Vol 42 No.1: 98-101.
- Tsai, I.L., S.C. Fang, T. Ishaikawa, C. T. Chang and I. S. Chen. 1997. N-Cyclohexylamides and a dimeric coumarin from Formosa *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol.44. No.7:1383-1386.
- _____, M.F. Wun, C.M. Teng, T. Ishikawa and I.S. Chen. 1998. Anti – platelet aggregation constituents from Formosan *Toddalia asiatica*. J. of Phytochem. Vol. 48. No.8:1377-1382.

- Tschesche, T., R. Geipel & H. W. Felhlhaber. 1970. Über die von O-methyl-dauricin aus *Colubrina asiatica*. Phytochem. Vo. 9. Issue 7. :1683-1685.
- Tsui, W.Y. and G. D. Brown. 1996. Unusual metabolites of *Baeckea frutescens*. J. of Tetrahedron. Vol. 52. Issue 29:9735-9742.
- _____. Chromones and chromanone from *Baeckea frutescens*. J. of Phytochem. Vol 43. No.4:871-876.
- Tuntiwachwuttikul, P., O. Pancharoen., W. Mahabusarakam., P. Wiriyachitra., W. C. Taylor., W. A. Bubb., & H. N. Towers. 1997. A Triterpenoid saponin from *Maesa ramentacea*. Phytochem. Vol. 44 No.3 : 491-495.
- Van Welzen, P. C., Haegens, R.M.A.P., Slik, J.W.F., Bollendorff, S.M., Dressler, S., & Esser, H.J. 2000. Check list of the genera Euphorbiaceae-1. Thai For. Bull.(Bot) 28:59-111.
- Van Sung, T., N.M. Phuong, C. Kaemperdick & G. Adam. 1995. Perforatinolone, A Limonoids from *Harisonia perforata*. J. of Phytochem. Vol. 38. No.1:213-215.
- Verdcourt, B. 1992. Chloranthaceae. Flora of Thailand Vol.5 Part 4. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Chutima Press, Bangkok.
- Vidal, J.E. 1970. Rosaceae. Flora of Thailand Vol.2 Part 1. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Tistr Press, Bangkok.
- Viggo, B. and T. Schumacher. 1987. Traditional Herbal Medicine in Northern Thailand. University of California Press, Ltd.
- Wen, XF. 1986. Phytochemical constituents of the effective antisinake bite portion from *Uraria logopodioides* (L.) Desv. Jion Liyi Xuebao Vol.1:85-94.
- Widen, CJ. And HS. Pari. 1980. Natural occurrence and chemical variability of phloroglucinols in Kamala. J. of Planta Med. Vol.40.No.3:284-287.

- Wiriyachitra, P., H. Hajiwangoh, P. Boonton, *Et al.* 1985. Investigations of Medicinal plants of Euphorbiaceae and Thymelaeaceae occurring and use in Thailand: II. Gyptic irritants of the diterpene ester type from three *Excoecaria species*. *J. of Planta Med.* Vol5:368-371.
- Wohlrabe, K. and R. Hamsel. 1977. Coumarins from *Scaveola frutescens*. *J. of Arch Pharm.* (Weinheim) 310:972.
- Woo, H. S., N. j. Sun, J. M. Cassady & R. M. Snapka. 1999. Topoisomerase II Inhibition by Apophine Alkaloids. *J. of Biochem. Pharmaco.* Vol. 57: 1141-1145.
- Wu, TS., HJ. Tiaen, MY. Yeh, *Et al.* 1988. Isolation and cytotoxicity of rhinacanthin A and B, two naphthoquinones, from *Rhinacanthus nasutus*. *J. of Phytochem.* Vol.27.No.12:3787-3788.
- Yamazaki, T. 1990. Scrophulariaceae. Flora of Thailand Vol.5 Part 2. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Chutima Press, Bangkok.
- WWW.bri.net.au/medicine.html
- WWW.sfrc.ufl.edu/4h/Sea_purslane/seapurl.htm

พรรณไม้ชื่อภาษาไทย

กระเจี๊ยบแดง	98	เครื่องห้า	200	ทองพันชั่ง	166
กระชายดำ	108	โคคลานใบขน	66	เทียนเล	156
กระตูดไก่	46				
กระเบากลัก	104	จำปา	132	นมแมว	66,128
กระเบาใหญ่	102	จำปีป่า	134	นมวัว	16
กรุงเขมา	50	เจตมูลเพลิงขาว	162	นมสวรรค์	58
กล้วยน้อย	210	เจตมูลเพลิงแดง	160	นาวน้ำ	20
กอกกั้น	172			น้ำใจใคร่	152
กะอวม	12	ชมพู่ น้ำดอกไม้	192	เนียมนกเขา	178
กุ่มน้ำ	64	ชำแป้น	40		
กำยานเครือ	36	ชำมะนาด	206	บัวหลวง	148
โกงางใบเล็ก	168				
โกงางหูช้าง	90	คิงู	70	ปลาไหลเผือก	74
				ปอทะเล	100
ขวัว	92	ตองลาย	110	ปิ้งขาว	56
ข้าวสารหลวง	118	ต่างไก่ป่า	164	โปรงแดง	44
จีเหล็กย่าน	136	ตาตุ่มทะเล	76		
จี้อย	194	ตาเสือ	18	ผักกระเจด	150
เขกา	116	เต็งหนาม	28	ผักเขียด	140
				ผักเบี้ยทะเล	184
คนทา	94	ถั่วแปบ	38		
คันทรง	60	เถาตดหมา	208	ฝาดขาว	114
กำแสด	26,122	เถาวัลย์ควั่น	180		

พลองแก้มอัน	170	ยมหิน	48	สะอึกเกล็ดหอย	130
พวงแก้วกุดัน	54	ยอชน	146	สังวาลพระอินทร์	42
พีพวนน้อย	204	ยอเถื่อน	144	เสม็ด	124
เพกา	154	ยอย่าน	142	สอยดาว	120
เพชรสังฆาต	52	ยาบขี้ไก่	88		
โพทะเล	196			หญ้าขัดใบป้อม	188
		รักทะเล	182	หญ้าข้าวกล้า	30
แฟบน้ำ	106	ราชครูดำ	86	หญ้าจิมฟันควาย	22
				หญ้าน้ำดับไฟ	112
มะขามป้อม	158	ละหุ่งเครือ	32	หญ้าหางอัน	202
มะคัน	84			หนามไขปู	174
มะคูก	190	สนทราย	24	หมันทะเล	62
มะเคื่อหอม	80	สนุ่น	176	หมากขี้อัน	34
มะพุด	82	ส้มลม	14	หูหมี	198
มะระ	138	สมอทะเล	186	เหมือดคนตัวผู้	96
มังเคร่ข้าง	126	สลอดน้ำ	78	แห้วประคู้	72

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 3

